

A MEGTORLÁS

Október ötödike és hatodika A vértanúk utolsó órái

*Egy nap van a bús gyásznapi,
ama sötét pillanatig,
mikor feslik az agyszövet,
s kéjjel gyilkol a gyűlölet.*

*A győztesek készülődnek,
s tervszerűen elrendeznek.
A forgatókönyv megírva,
s az ítélet aláírva.*

*A bosszújuk kíméletlen,
veszteségünk mérhetetlen,
a büntetés irgalmatlan,
a jövőnk beláthatatlan!*

*Ügyelnek a formaságra,
a látszatra, s „tisztaságra”.
Eszerint is cselekednek,
más jussára fenekednek.*

*Tizenhárom elítéltnak
ferences papokat kérnek,
hogy lelki kínt enyhítsenek,
s végórában segítsenek.*

*Aradon a ferencesek
minoriták. Türelmesek.
Jól képzett felszentelt papok,
kikben élnek a hittanok.*

*Tízet kérnek, s négyet kapnak,
sokan betegágyon vannak.
Ispotályban is dolgoznak,
elesetteket ápolnak.*

*A kolerajárvány arat,
fél és retteg egész Arad,
mely sors által jelölt város.
A helyzete nehéz, s gyászos.*

*Jövője is bizonytalan,
sok polgára lesz hontalan!
S a megtorlás kegyetlenebb,
a nemzetre végzetesebb.*

*

***Bardócz Sándor, Pléva Balázs, Sujánszky Euszták, Winkler Brúnó
ferences rendi minorita szerzetesek***

*Négyen mennek be a várba,
szedik léptük gyorsan, párba'.
Ott van már jó Baló Béni
reform' lelkész és helybéli.*

*Szombati Balázs is itt van,
kisujjában van a hittan.
A pap úr görögkeleti,
ténykedése bölcseleti.*

*Tizenhárom siralomház,
szívek mélyén sötétlő gyász.
Asztalokon két-két gyertya,
feszület, s kehelyben ostya.*

*Feleségek és hitvesek,
gyermekek, és jó testvérek
szívébe mar a fájdalom,
s lelket öröl időmalom.*

*Soknak tiltva a láthatás,
ez nem más, mint megalázás!
Emberek közt viszálykeltés,
s aljas feszültséggerjesztés.*

*Engedélyt kap jó Láhnerné,
Damjanichné, s Vécseyné.
Beszélhetnek férjeikkel,
s szembesülnek végzetükkel.*

*„Oszd a magyart és uralkodj,
céltudatosan ravaszkodj!
S meglásd, meglesz majd a haszna,
elnyomásban egymást marja.*

*E trükk bevált több száz éve,
„széthull, mint egy oldott kéve”.
Rátelepszik „szép” idegen,
s nekünk szolgál mind, szüntelen.”*

*Okoskodik a hatalom,
s halmozódik szeméthalom.
Tündéerkertben terjed a gaz,
bűnös ember bűznek falaz.*

*Az ítéletet most hallják,
s fejük döbbenten lehajtják.
Mert amiről ott hallanak,
attól rögtön megborzadnak.*

*Szembesülnek a gazsággal,
az ördögi valósággal.
S megrendülten háborognak,
térdepelnek, s imádkoznak.*

*Az aggódó feleségek
csalódottan összetörnek.
A papok is elborzadnak,
és hasztalan nyugtatgatnak.*

*Délután ötkor távoznak,
Howigerrel tanácskoznak,
aki tapló, faragatlan,
érzéketlen, s bárdolatlan.*

*Engedélyért folyamodnak,
'mit írásban meg is kapnak.
Kora hajnalban jöhetnek,
s a rabokkal beszélhetnek.*

*

*Két óra van éjjél után,
percek vánszorognak sután.
Közeleg a gyászvirradat,
zúdul gyűlöletáradat.*

*Zár csikordul, a kulcs kattan,
nyílik ajtó, s aztán csattan.
A rabokat ébresztgetik,
ám legtöbbször ébren fekszik.*

*Lelkészek a látogatók,
imák által támogatók.
Kezükben biblia, s kereszt.
A hit új életet keleszt.*

*A foglyok most sorra gyónnak,
s áhítattal imádkoznak.
Bűnbánatuk töredelmes,
s kérik Istent, legyen kegyes.*

*Mindannyian lázban égnek,
ölelkeznek, most már végleg.
Az elválás kínzó, s fájó,
szív mélyébe sebet vájó.*

*

Lázár Vilmos

*Lázárt az éj megcsókolta,
s álomporral kábította.
Elaltatta, elringatta,
s fájó lelkét megnyugtatta.*

*Álom szárnyán hazarepült,
magasra szállt, s alámerült.
Látta felhőkből a Honát,
virágkertes szép otthonát.*

*Szív melegtől megrészegült,
s teste-lelke átlényegült.
Átölelte a családját,
feleségét, s jó barátját.*

*Mélyen aludt, frissen ébredt,
hajnalcsillag már fent fénylett.
Fütkészte a bejáratot,
várta Winkler Brunó papot.*

*S jó a lelkész nagy sietve,
s megöleli örvendezve.
Izgatottan beszélgetnek,
szeretetről elmélkednek.*

*Nejét, Máriát említi,
e név szívét melengeti.
Itt volt, ámde nem láthatta,
Haynau így bosszantotta.*

*Három gyermekét is várta,
pedig egyik sem sajátja.
Szívében van mind a három,
rajta függnék lélekszálon.*

*Bajtársairól is kérdez,
szíve őértük is vérez.
S imájában Istent kéri,
bocsássa meg bűnük néki'.*

*Levelet ír hitvesének,
egyetlen nagy szerelmének.
Könnyeivel elárasztja,
s pap kezébe nyomja, adja.*

*„Ha lelkemet kilehelem,
adja majd át a levelem.
S mondja meg a hű nejemnek,
vége földi életemnek.*

*Égi létem most kezdődik,
s hiszem, minden rendeződik.
Isten segít majd őnekik,
s szívük reménységgel telik.*

*

*Lázár ezredes volt csupán,
ám jelleme nem volt puhány.
Hadtestvezénylőként szolgált,
s így a halálra „rászolgált”.*

*Osztrák kézre adta magát,
ezért nyerte el „jutalmát”.
Kötél helyett golyót kap ma,
s lón a Honnak nagy bánata!*

Levél feleségének Reviczky Máriához
/1849. október 5. este/

*Kedves Szentem, egyetlenem,
Marim, e földön mindenem!
Lényed vágyom, és éhezem,
Te vagy nekem az életem!*

*Bajsejtelmem mondja nekem,
holnap eljön a végzetem.
S eltávoznak bajtársaim,
becsületes barátaim.*

*Te, ki szívem minden vágyát
bírtad, s lested szerény álmát,
magad maradsz itt e földön,
legyen benned életösztön!*

*Te voltál a mindenségem,
éltet adó reménységem.
S leszel végső sóhajtásom,
csóкод után vágyódásom.*

*Marad neked sok embered,
kiknek add a szereteted!
S Isten nyújt majd vigasztalást,
lelki erőt, támogatást.*

*Bízzál benne, Ő megnyugtat,
s elfödi a bánatunkat.
Irányába legyél hálás,
s jön felőle égi áldás!*

*Gyermekeink bajtól óvjad,
lelked fényét rájuk szórjad!
Bennük leljed boldogságod,
s viselhető lesz a gyászod!*

*Károly szavát hiszem, s bírom,
léptét felétek megnyitom.
Gondoskodni fog rólatok,
bármilyen baj van, csak szóljatok!*

*Isten veled és veletek,
kár, hogy búcsút nem vehetek!
Küldöm végső leheletem,
mártír módra cselekedem.*

*Ártatlannak érzem magam,
tiszta minden tettem, s szavam.
Isten bennem Szellemével,
s elhalmoz szeretetével.*

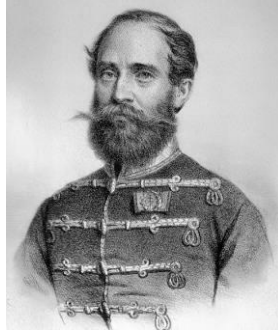
*Éljél örök szerelemben,
vigasztaló kegyelemben!
Ha van jobb lét, látjuk egymást,
s a mennyei égi varázst.*

*Forró szívemhez szorítlak,
átölelek, megcsókollak.
Veled leszek és vidítlak,
szellemkezemmel simítlak.*

*Gyermekeim is ölelem,
Ti vagytok az én mindenem!
Vigyázzatok anyátokra,
s meggyalázott Hazátokra!*

Szerető Vilmosod

Desseffy Arisztid

*Desseffy mély álmából kel,
s léptek zörejére figyel.
Nyújtóztatja mindkét kezét,
s megdörzsöli álmos szemét.*

*Baló Béni áll előtte,
'ki a keresztjét felvette.
S viszi az út legvégéig,
az angyali ölelésig.*

*„Lelkész uram, gyors léptekkel
jött énhozzám, s nyílt lélekkel.
Áldja Isten jó szándékát,
személyében ajándékát!”*

*Így köszönti a lelkészét,
majd szakítja gyors beszédét.
Nagyot pödör hegyes bajszán,
s ismét szó gördül az ajkán:*

*„Mint a bunda úgy aludtam,
szeretteimmel álmodtam.
Az ünnepi ruhám öltöm,
az atilla díszes öltöny.*

*Lelkiismeretem tiszta,
Teremtőhöz megyek vissza.
Minden földit elrendeztem,
feladatomból elvégeztem.”*

*Baló Béni csendben szólal:
„Legyen velünk az őrangyal!
Van még közös feladatunk,
s van hitünk és akaratunk.*

*Testvérem az Úr Jézusban,
érték van a vallásunkban.
Mondjuk el a hitvallásunk,
s lesz majd erőnk, s bátorságunk!*

*Bűnbánati ima után,
bemutatok Úrvacsorát.
S újjászületik a lelkünk,
s könnyebb lesz majd útra kelnünk.*

*S eljön a megszentelődés,
és a végső rendeződés.
S lesz majd áldás és üdvösség,
földöntúli öröm, s bőség.*

*Sötét illan, mint a kámfor,
s árad a fény virradatkor.
S lehull teher köteléke,
s lett léleknek üdvössége.*

*

*Mikor hadisiker szakadt,
nem menekült, itthon maradt.
Osztrák előtt kapitulált,
büntetést kap, nem mást, halált!*

*Hadbíróság ítélkezett:
„Akasztásra ítéltetett!”
Majd született a „kegyelem”;
három golyót kap kegyesen!*

Desseffy Arisztid+ levelének töredéke

Az a bizonyos evőeszköz, amellyel Tonim* mindig étkezett, a női óra, amellyel Kálmán* Velencében megtisztelte, üvegképekkel díszített ágya, az éjjeliszekrény és a kockadisztes adassék nagyon szeretett feleségemnek, Emmának.* A többivel Albert fivérem* rendelkezzen belátása szerint, csak a Kálmán fivérem javára szóló megjegyzés a végrendeletben maradjon meg.

Arad, 1849. október 5.

Desseffy Arisztid+

Kiss Ernő

*Kiss Ernő a legnyugodtabb,
mindig ő volt a józanabb.
Lelke-teste fegyelmezett,
mára mindent elrendezett.*

*Marchót örömmel fogadja,
s ülő hellyel megkínálja.
Sok mindenről beszélgetnek,
a holnapról elmélkednek.*

*Kiss Ernő a témaadó,
s jövőképe útmutató.
„Hogyha Kossuth elmenekül,
akkor Hazánk megmenekül.*

*Bemmel török honba mennek,
segítséggel visszatérnek.
S lesz majd újabb nagy áldozat,
s kiűzzük az osztrákokat!*

*Én is lennék száz csatában,
téli fagyban, nyár havában.
Nincsen méltóbb ott meghalni,
mint rabláncon elsorvadni.*

*Magyar vagyok, itt születtem,
s megőszültem becsületben.
Semmiért sem szégyenkezem,
senki ellen nem vétettem.*

*Őseim közt örmény is van.
Örményország ősi állam,
s keresztény, mint Magyarország,
harcunk is tanúbizonyság.*

*Utunk Jézus Krisztus útja,
kezét most is felénk nyújtja.
Csak benne van reménységem,
nem lesz enyészet a létem!*

*Jó Eduárd, tisztelt papom!
Önnel gyorsan múlik napom.
Itt van a szolgálatomban,
s osztozik a bánatomban.*

*Legyen áldott Ön és rendje,
s méltó Krisztus szeretetre!
Nincsen szebb e hivatásnál,
segítőkész barátságánál!"*

*Eduárd most meggyóntatja,
s áhítattal áldoztatja.
S imádkoznak óra hosszat,
a kelő nap vajh' mit hozhat?*

*

*Felségárulás a bűne!
Haynaunak nagy a dühe.
S düh táplálja az éhségét,
s felfalja az emberségét.*

*Kiss Ernőnek golyót rendelt,
hármát kap majd kora reggel.
S nemes lesz e nagy áldozat,
s gyilkosára jó kárhozat.*

**Kiss Ernő búcsúlevele lányaihoz,
Dániel Jánosnéhoz és Bobor Györgynéhez:**

Forrón szeretett gyermekeim!

*Bocsássatok meg énnekem,
és én is ezt cselekedem!
Ez apátok kívánsága,
s Isten iránt imádsága.*

*Tisztelem az uralkodót,
a mindig bölcs gondolkodót.
Híve vagyok udvarának,
és barátja hazájának.*

*Népemet is hűn szolgáltam,
s a nagy bajban mellé álltam.
Ártatlanul halok most meg,
Isten áldjon Benneteket!*

*Imádkoztatok lelkemért,
a mennybéli üdvösségért!
Ne tegyetek szemrehányást,
s kaptok fentről égi áldást.*

Szerencsétlen apátok: Ernő

Schweidel József

*Holdfény bujkál felhők között,
Schweidel talpig felöltözött.
Feszít díszes atillában,
fel, s alá jár cellájában.*

*Méregeti annak hosszát,
s mondja neki: „Istenhózzád!”
Szembenéz a valósággal,
szabad lesz ma halál által.*

*Léptek koppanását hallja,
valaki az ajtót nyitja.
Bardócz Sándor tér be rajta,
s üdvözlésre nyílik ajka.*

*„Vártam önre türelmetlen,
várakozni oly kegyetlen!
De most nagyobb az örömöm,
az ittlétét megköszönöm.*

*Amíg vártam, gondolkoztam,
s a múltamat átgondoltam.
Ártatlannak vallom magam,
tisztá, s igaz minden szavam.*

*Az aradi vészbíróság,
kinevezett főhatóság
megvizsgálta tetteimet,
feltételes bűneimet.*

*Nem vétkes! Így nyilatkoztak,
s kegyelemre javasoltak.
Ám Haynau nem engedett,
s akasztásra ítéltetett.*

*E bosszú oly igaztalan,
s a lelkemnek vigasztalan!
Domicámnak köszönhetem,
hogy „csak” golyó lesz végzetem.*

*Bízam a császári kegyben,
hogy majd nem hagy minket cserben!
De reményem szertefoszlott,
s vagyok élettől jogfosztott.*

*Lelkész uram naplót írtam,
melyben a tényt közlöm nyíltan.
Hitvesemnek adja, kérem,
ha el jó a földi végem!*

*Most merüljünk el imában,
Jézus Krisztus irányában!
Szálljon lelkemre nyugalom,
ez a szerény akaratom.”*

*Hangos ima következik,
Teremtővel szövetkezik.
A szelleme odaadó,
s öleli a Mindenható.*

*„Porból lettünk, s porrá leszünk,
az Úristen legyen velünk!”
Szólal Bardócz magas hangján,
s rezdül lelkük égi hárfán.*

Aradi fogságom naplója
Feleségemnek, Domicella Schweidelnak+, Pesten

Augusztus 25.

*Törődött volt már a testünk,
mikor Aradra érkeztünk.
A szekéren örök ültek,
feladatára felkészültek.*

*Az utcákon báméskodó,
kárörvendő, hangoskodó
katona és polgárnépek,
kíváncsian minket néztek.*

*Volt közöttük együtt érző,
könnyhullajtásával vérző
istenlelkületű ember,
aki félelmet nem ismer'.*

*Haynaunak háza előtt,
'mit a folyondár már beszótt,
megállt minden lovas szekér.
S az őrzőnk minket bekísér'.*

*Fél óráig álltunk ottan,
míg a hadbíró betoppant,
s a nevünket összeírta,
egy hivatalos papírra.*

*Hátsó részen, várnégyszögben,
hűvös cella belsejében,
párosával helyeztek el.
Sorsunk bírtuk türelemmel.*

*Nekem társul Gáspár jutott,
jó természetű volt, nyugodt.
Szalmazsákra heveredtünk,
s mély álomba szenderültünk.*

*Feszített a húgyhólyagom,
ej, feszített, ej, de nagyon!
Nem volt semmiféle edény,
s uralkodtam inger hevén.*

*Ám a terhet már nem bírtam,
s hogy a nyomást csillapítsam,
távcsőtökjárt elővettem,
és magamon könnyítettem.*

**Augusztus 26.
Vasárnap**

*Howiger tábornok reggel,
közelgett súlyos léptekkel,
s parancsolt a porkolábnak,
hogy a rabok külön váljak.*

*Éhes voltam, gyomrom korgott,
a fülem fájt, fejem zsongott.
Azt gondoltam éheztessek,
s így vetnek az őrületnek.*

*Szobám száma tizenhetes,
állapota szégyenletes.
Sötét, nyirkos és fénytelen,
bútorzata igénytelen.*

*Ablakrácsa rozsdás, kopott,
'mit rab keze sokat fogott.
Bámulván a csillagokat,
eltemetvén mély gondokat.*

*Tébolyodott képek jöttek,
s fejem körül csak köröztek.
Rád gondoltam drága nejem,
mért nem voltál itt énvelem?*

*Béla fiam sorsa aggaszt,
féltés tüze majd elhamvaszt.
Ő is rab és nem láthatom,
ez a kínzó nagy bánatom!*

*Ételt egész nap nem kaptam,
magam tovább nem áltattam.
Kiszöktem a nyitott ajtón,
s lassan mentem a folyosón.*

*Ott Láhnerrel találkoztam,
s este vele falatoztam.
Bort is ittunk mind a ketten,
s azon nyomban jobban lettem.*

*Ott volt az ő felesége,
s konyhájának elesége.
Ételt, italt bőven adott,
gyomrom örült, mert jóllakott.*

Augusztus 27.

*Reggel Uram köszöntöttem,
s egyenruhám felöltöttem.
Kihallgatásra vezettek,
s vártam miként cselekednek.*

*Két lovam volt, sárga és pej,
áron alul adtam el, hej!
Könnyelműségemet bánom,
visszaszerzem bármi áron!*

*E gondolat járt eszemben,
míg ültem egy kis teremben.
S ajtón beléptek a tiszték,
s nekem semmit el nem hittek.*

*Erről, s arról kérdezgettek,
szúrós szemmel méregettek.
„Mért álltam a magyarokhoz,
a lázadó hatalomhoz?”*

*Válaszoltam kedélyesen,
tisztelettel, hűségesen,
valóságnak megfelelőn,
méltósággal felemelően.*

*Elmondtam, hogy átrendeltek,
s magyar harcszínre tettek.
Parancsszóra cselekedtem.
Úgy látszik, hogy ez lesz veszttem?*

*Császárnak kárt nem csináltam,
passzív voltam, s csendben vártam,
Lestem a viharnek múltát,
éreztem a helyzet súlyát.*

Augusztus 28.

*Vánszorogva telnek órák,
s elmém gondok behálózzák.
Szabadulnék, nem engednek,
s egyre beljebb terjeszkednek.*

*Mikor végre már elalszom,
s kábulattal gondom zúzom,
a porkoláb rögtön felkelt,
s kérdésével jól felheccelt.*

*„Mire van szüksége uram?
Körbenéz, s szemével kutat.
Álszent ez a figyelmesség,
rossz szándékú kötelesség.*

Augusztus 29.

*Reggel hét órakor keltem,
s szolga által kávévettem.
Mely rosszízű, szaga bűdös,
s ettől vagyok igen dühös.*

*Harminc krajcár volt az ára,
szolgált gyomrom rontására!
Rosszul indult ez a reggel,
balvégzetű sejtelmekkel.*

*A börtönben nincs hitelünk,
minden ételt megfizetünk.
Kevés pénzzel rendelkezem,
ezért mértéklettel eszem.*

*Vártam Ninát, ámde nem jött,
szemem elől elrejtőzött?
Később épp megpillantottam,
olyan volt, mintha álmodtam.*

Augusztus 31.

*Domicámnak írtam reggel,
telve színes reményekkel.
Beadványt is készítettem,
melyben sorsom elemeztem.*

*E két írás itt van nálam.
Megkeseredett a nyálam,
nem találtam kézbesítőt,
sem szóbeli közvetítőt.*

*Az éjszaka nem aludtam,
ablak rácsán kibámultam.
Vártam a fényvirradatot,
a szeretet áradatot.*

Szeptember 1.

*Ma érkeztek kedves jelek,
ígéretetek, tekintetek.
Köszöntött egy osztrák rabunk,
most az ő foglyai vagyunk.*

*Bolondokháza e világ!
Az életünk tisztavirág,
amely csupa álomsóhaj,
beteljesületlen óhaj.*

Szeptember 2.

Vasárnap

*Másodika van, vasárnap,
sora jön a számadásnak.
Jólesik a lelki torna,
önkéntes az imanorma.*

*Ételt hoznak rendszeresen,
a jótevőm ismeretlen.
Úgy hírlík, hogy szegény asszony,
jóságáért duplán kapjon!*

*Kiütés jött fenekemre,
szükség lesz önfegyelemre!
Mert a bőröm viszket, sajog,
fázik testem, s fogam vacog.*

*Mi lesz velem majd a télen,
napfény nélkül satnyul létem.
S tovább romlott a hallásom,
s fájni kezd a szájpaplásom.*

*Harmadikán, s negyedikén,
edződik az életigény.
Hisz' a honvédeket verték,
„árulásuk” így büntették.*

*Teher alatt nő a pálma,
s erősödik ember álma.
Fény felé tör mind a kettő,
ha célba ér, nem lesz meddő!*

*Berti üdvözetét kaptam,
s mélyálom vett erőt rajtam.
Szeretteim velem voltak,
s bátorítón hozzám szóltak.*

*Felhők szárnyán repül levél,
üzenetem tán célba ér.
Él a gondolatátvitel,
hisz a címzett vár és figyel.*

*A vágyam jogos és szerény,
nem adhatom fel a reményt!
S megszületik a kegyelem,
fegyelmezzem a türelem!*

*Ötödikén, hatodikán,
nem fordult meg a szélirány.
Hasmenésem volt éjszaka,
rettentő a cellám szaga!*

*Berti fiamról sincs hírem,
s a lelkemet erősítem.
Feleségem még most sem írt,
felőlem sem kapott még hírt.*

*Pénzem kopik, s a szesz elfogy.
Túl kell élni ezt is, bárhogy!
Ablakrácsra szalmát tettek,
jeles rab van, így jeleztek!*

Szeptember 8.

*Boldogságos Szűz Mária,
Hungária királynéja!
Jézus Krisztus édesanyja,
ez a születésed napja.*

*Húsz éve Máriaradnán,
ültünk templom kemény padján.
S szerelmetes családommal,
imádkoztunk áhítattal.*

*Boldogságra volt sok okom,
örömmel telt életem.
Gyermekeink ajándékok,
s kijelölve nemes célok.*

*Hivatásom szerencsétlen,
hiszen szolgálatom vétlen!
S olyan helyzetbe kerültem,
melyből el nem menekültem.*

*Harmincnégy év után őrnagy,
más ezután inkább felhagy.
Én hűséggel ott maradtam,
s alezredes rangot kaptam.*

*A törvény ösvényén jártam,
utasításra szolgáltam.
Hatalmukkal visszaéltek,
s csúful elárultak minket.*

*Most a bűnös gonosztevők,
s örökös méregkeverők,
felkelőnek, lázadónak,
s felségsértőnek tartanak.*

*Kiben van némi tisztesség,
és lelkiismeretesség,
abból el nem szabadulhat,
Isten elől el nem bújhat!*

*Ez eleve elrendelés,
s földi létben elrendezés.
Egyszer minden értelmet nyer,
s lezárul e világi per.*

**Szeptember 9.
Vasárnap**

*Vasárnap van, s jó áhítat,
Isten Lelke most átitat.
Kérem Uram' adjon erőt,
erősítse a szenvedőt!*

*Uralkodónk ifjú, szelíd,
s jóságával majd egyesít.
S józan ész ver tanyát nála,
s felemeli majd a hála!*

*Kedden bejött hozzám fiam,
s néztük egymást kíváncsian.
Pár óráig beszélgettünk,
és sorsokat elemeztünk.*

Szeptember 12.

*A sirokkó szele tikkaszt,
a levegő nehéz, fáraszt.
Ólomszürke felhők jönnek,
s a magasban megütkeznek.*

*Véres illetményem kapom,
kegyelmi az állapotom.
Ára tizenkilenc forint,
ami egy hadnagyi bérszint!*

*Napok jönnek, lassan múlnak,
s éjfél tájban elnémulnak.
Helyet adnak egy új napnak,
ám azok is mind becsapnak!*

Szeptember 20.

*Ma egész nap folyton esik,
ég a földdel perlekedik.
Hideg, nyirkos a tömlöcöm,
elmém épségén őrködöm.*

*Lenkeyről hírt hallottam,
s azon nyomban megborzadtam.
Sorsa máris elrendezett,
akasztásra ítéltetett.*

*János dühöng cellájában,
tépi haját bánatában.
Mondják, hogy megzavarodott,
önmagával tusakodott.*

Szeptember 26.

*Fáradtan, éhesen kelek,
s korán tárgyalásra megyek.
S a haditörvényszék előtt,
válaszok még délelőtt.*

*Itt van minden nemes fogoly,
arcuk nyúzott, szőrös, komoly.
Üdvözlöm a bajtársakat,
ember formájú árnyakat.*

*Várákozunk, s reménykedünk,
a sorsunkon tépelődünk,
mely tettünkben át van szőve,
s összeköt majd mindörökre.*

*Legrosszabb a várakozás,
önmagunkon sajnálkozás,
amely testet, lelket gyengít,
s helyzetünkön mit sem lendít!*

*Feleségem írt levelet,
melengette bús szívemet.
Bátorított, erőt adott,
s reménykedésre buzdított.*

Október 1.

*Ez a hónap bizakodás,
kegyelemre vágyakozás.
Múltam tiszta, nincsen bűnöm,
megalázást nem kell túrnöm.*

*Másodikán nappal esett,
s kedélyemre nehezedett.
Hűvös idő jött lágy széllel,
napfény szólót már nem érlel.*

*Vécsey írt, s küldött pár szót,
bátorítót, vigasztalót.
Éreztem az Isten kegyes,
a holnapunk ígéretes!*

*Harmadikán dörgött az ég,
s fénybe borult a mindenség.
Ez az amnesztia jele,
vagy az ördögfurfang csele?*

Október 4.

*Jó a szabadulás napja,
a fény és igazság hangja.
Várjuk uralkodónk jelét,
adja megbocsájtó kegyét!*

*Isten áldja és segítse,
népeit így egyesítse!
Ha szeretet a hatalma,
erős lesz a birodalma!*

*Mint már többször említettem,
ellene én nem vétettem.
Magyar vagyok, osztrák nemes,
megértésére érdemes.*

*Hisz' Pákozd és Schwechat után,
hadisikereim csúcsán,
beteg lettem, s nem harcoltam.
Aradon parancsnokoltam.*

*Mai nap volt egy szentmise,
szúrt a lelkem mély tövise.
A szentgyónás érzem hatott,
s a gyóntatóm feloldozott.*

*Adalberttel találkoztam,
átöleltem, s megcsókoltam.
S kértem fiam, drága vérem,
buzgón imádkozzon értem.*

*A porkoláb bejött este,
késem, s pisztolyom kereste.
Törvényszékre kell majd mennem.
Remélem, nem kell elvesznem!*

**Október 5.
Péntek**

*Győzött a könyörtelenség,
a gyáva embertelenség,
jóság és szelídség felett,
mely a balsorsban elveszett!*

*Az uralkodót becsapták,
a figyelmét elaltatták,
hazug szóval tévesztették.
Önérdékből cselekedték!*

*Mért kell nevünk meggyalázní,
tisztességünk levadászní?
Életünket bemocskolnı,
dicső múltunk lerombolnı?*

*Kételyeim már nincsenek,
hisz' a jelek is intenek,
lészen büntetésem halál,
mely hamarost' reám talál.*

Ítélethirdetés

*Halál, golyó, s lópor által!
Szembe nem úszhatok árral,
hisz' óreim száma öt lett,
szabadulásra nincs ötlet!*

*Reményeim szétfoslottak,
mint ködpára eloslottak.
Megírom végrendeletem,
hátralékom elrendezem.*

*Nyilatkozatot is írok.
Kegyelemben végig bízok,
az utolsó pillanatig,
míg a lelkem nem utazik.*

*Berti, s Csunkó bejött hozzám,
s fényel telt meg sötét cellám.
Mindent elmondtam Ónekik,
végrendeletem ismerik.*

*Berti volt a család követ,
s oldta lelki görcseimet.
Átadott sok üzenetet,
együtt érző szeretetet.*

*Az óreim csendben szólnak,
minorita pap jön holnap.
Szentségekkel töltekezem,
szemem Keresztre szegezem.*

*

Poeltenberg Ernő

*Imbolyogva égnek gyertyák,
a hajnalfényt lesve várják.
Ám az lusta, késlekedik,
vagy beteg és gyengélkedik.*

*A virradat távol van még,
felhőpárnán alszik az ég.
Holdlámpása csak pislákol,
s az éjtündér sem varázsol.*

*Poeltenberg Ernő ül, s figyel.
Lekén súlyos terhet visel.
Osztrák ember, céltudatos,
ami rá vár, iszonyatos!*

*Töpreng múltján, tévedésén,
megérdemelt felmentésén.
„Persze más is tiltakozott,
s velem együtt bajt okozott!*

*Lajta mentén veszett sorsunk,
túlzón megfontoltak voltunk.
Ha nem várunk, ám cselekszünk,
vereségtől megmenekszünk!*

*Késlekedtünk, ez jól tudott,
Schwechatnál a jövőnk bukott.
Része voltam rossz döntésnek,
a végzetes baklövésnek.”*

*Izgatottan jár fel, s alá.
Les reá a kegyes halál.
Érzi hűvös jelenlétét,
mely gyengíti az erejét.*

*Megreccsen az ajtóküszöb,
Sujánszky Euszták köszön.
A szerzetes áll előtte,
arcát a szőr rég benőtte.*

*„Éppen jókor tért be hozzám,
erős testem mára foszlány.
Önmagammal viaskodom,
hiányzik a hú asszonyom.”*

*Szól a lovag vezérőrnagy:
„Jó szerencsém végképp elhagy!
Gyermekeimet sem látom,
gyengéd ölelésre vágyom.”*

*Német nyelven folyik beszéd,
a pap érti a lényegét.
S a ferences átöleli.
mert szereti, mert tiszteli.*

*„Magyar vagyok, ön meg német,
s keressük az üdvösséget.
Egyek vagyunk a Jézusban,
lelke munkál szándékunkban.*

*Hogyha fönn majd találkozunk,
csak Őnéki hálálkodunk.
Hatalmas az áldozata,
mert életét értünk adta.*

*Számon tartja minden vétkünk,
látja szívünk és erényünk.
Szeretete határtalan,
Ön üdvözül, mert ártatlan!”*

*

*Nagyot sóhajt a gyóntató,
s elhal szava, mely nyugtató.
Lopakodik a végóra;
Ernőt várja a bitófa.*

**Poeltenberg Ernő levele apjának,
Leopold Poelt von Poeltenberg lovagnak**

Legdrágább, legtiszteltebb apám!

*Hallgatnék, ha megtehetném,
ám hallgatni képtelenség!
Tudom, hogy rég hírt várt tőlem,
közölni valóm van bőven.*

*Nagy a bánata szívemnek,
'mit okoztam kegyelmednek.
Kérem, bocsájtson meg nékem,
ember tervez, Isten végez!*

*Részesült abban a kegyben,
miniszteri ígéletben,
hogy láthassam feleségem,
és a három szép gyermekem?*

*Véget ért a kihallgatás,
'melyet követ majd tárgyalás,
és sora az ítéletnek,
s a királyi kegyelemnek.*

*Köszönöm a szeretetét,
a jóságát, megértését,
a családom gondozását,
lelki életük óvását!*

Gyermeki szeretettel csókolja a kezét legjobb apám, tisztelő fia, Ernő

Török Ignác

*Török Ignác tudományos
szakrajzkönyvet tanulmányoz.*

*Vauban munkáját nézi,
s egy várfalnak hosszát méri.*

*Erőssége erődítés,
időálló várépítés.*

*Komáromban is ez tette,
a tettvágy majd' szétvetette.*

*Mára minden terv elmarad,
életfonal feszül, s szakad.
Számot vet az elmúlással,
s a számtalan csalódással.*

*„Lelkiismeretem felment,
s a túlpartra bizton átment.
Igaz keresztényként éltem,
Hazám tisztességét védtem.”*

*Egy pár percre álmom lepi,
mely látomás kedvét szegi.
Végignézi kivégzését.
átszenvedti szenvedését.*

*Áll az ítélt bitó alatt,
hazaszeretete miatt.
Törvény által ítéltetett,
neki halál rendeltetett.*

*Távolba néz, könnyecsepp szemén,
csalódottság tekintetén.
Csillapodott már a dühe,
magyar hite a fő bűne!*

*Áll. A lába meg-megremeg.
Élet-sorsa most lepereg.
Tetteivel számot vetett,
s búcsúimát elrebegett.*

*Áll. A teste megdermedve.
Keze hátul összekötve.
Kötél körben izmos nyakán,
mondat hangzik az ajakán:*

*„Isten felé száll a lelkem,
nyugalmam ott, meg kell leljem!
Hiszen mindig őt szolgáltam,
szeretetét forrón vágytam.*

*Éltem parányi súly csupán,
tán átjutok a tű fokán.
Bátran állok széke elé,
megyek Hozzá, hazafelé.”*

*A láb alól zsámoly repül,
zuhan a test, s hurok feszül.
Húsz perc múlva a szív megáll,
és a kegyes halál beáll.*

*

*Teste fürdik izzadságban,
Bardócz áll a félhomályban.
Félhangosan imádkozik,
fájdalmában így osztozik.*

Láhner György

*Láhner este fuvolázott,
egy híres hattyúdalt játszott.
Így búcsúzott el nejétől,
és a földi életétől.*

*Fájdalmas volt az elválás,
soha többé viszontlátás!
Szorításban ölekezés,
zokogásba temetkezés.*

*Hullt a könnye mindkettőnek,
s nem jött vigasz szenvedőknek.
Úgy váltak el ott egymástól,
mint a levél száraz ágtól.*

*Nem aludt el aznap este,
bár fáradt volt egész teste.
Lépett jobbra, aztán balra,
s nagyot csapott az asztalra.*

*„A Habsburgok rút szószegők,
erőszakkal mindig nyerők!
Gyarmatosítják Hazámat,
s lerombolnak minden várat.*

*Kizsákmányolják e népet,
s felperzselik a vidéket.
Lépten-nyomon fosztogatnak,
s kény-kedvükre fojtogatnak.*

*Adósságra hitelt vesznek,
tobzódnak és költekeznek.
Földünk, javunk a jelzálog,
varjú a fán vérszről károg.*

*Élősködő hitvány banda,
legtöbb császár sanda, randa!
S jellemében elkorcsosult,
pénzhatalomhoz idomult.*

*Képmutató keresztények,
pöffeszkedő kapzsi lények.
Letértek a helyes útról,
s majd zuhannak magas csúcsról.*

*Ha az orosz cár nem segít,
akkor Ferenc József veszít.
S oda szerzett birodalma,
s lehanyatlik a hatalma.”*

*Pléva Balázs ajtóban áll.
s a monológ fülébe száll.
Egyetért a tábornokkal,
az elhangzott mondatokkal.*

*Tekintetével helyesel,
s imádsággal lelket lehel.
Közeledik a pillanat,
mikor a szó végleg akad.*

*

*Áldozat lesz emberélet,
szertefoszlik az önérzet.
Meggűnik az önáltatás,
s teljes lesz az önátadás.*

Knezic Károly

*Knezich Károly a börtönben
élte éltét órlő csöndben.
Neje sűrűn látogatta,
szeretettel támogatta.*

*Ám az asszony mit sem sejtván,
erőt vett a borús kedvén,
s szüretidő közeledvén,
hazament egy őszi estén.*

*Távozása soknak fura,
ám jól tudta a Sors Ura,
hogy mi végre küldetése,
s idő előtt eltűnése.*

*Történt, hogy az érdemrendek,
szerencsére el nem vesztek!
Mert az asszony hazavitte,
s utódoknak megőrizte.*

*S jelzi Szolnok csatahősét,
Komáromnak hű védőjét.
Példaadó helytállását,
bajban való kitartását.*

*Tudni kell, hogy ítéletkor,
minden egyes alkalomkor,
alázzván az egyéneket,
elkobozták az érmeiket.*

*Október hat. Hajnal táján
hanyatt fekszik kemény ágyán.
S elmélkedik elmúlásán,
a hatalom gonoszságán.*

*Pléva Balázst egyre várja,
s cella ajtaját kitarja.
S ott áll előtte a lelkész,
kinek örül, kire felnéz.*

*S kéri, „jőjjön, imádkozzunk,
Istenünknek hálálkodjunk,
mert Ő bölcs és szeret engem,
kárhozatban nem hagy vesznem.*

*Utam végére elértem,
s bevégeződik földi létem.
S lesz majd végső szenvedésem,
föld porába vettetésem.*

*Küldetésem itt lezárul,
s a túlparton titok tárul.
S leszek majd egy a sok közül,
'ki kegyelemből üdvözü.*

*„Jézus bűnünk elhordozta,
s terheinket eloldozta.”
Szól a lelkész bölcsességgel,
töltekező reménységgel.*

*Knezic mélyen imádkozik,
s tiszta szívvel tárulkozik.
Jézus testét befogadja,
sorsát bátran átaladja.*

Nagysándor József

*Sötét az est, s oszlik remény,
szánakozó e költemény.
Mikor közel a távozás,
gyötrelem a várakozás.*

*A szív körül dermed minden,
elhal öröm páros rímben.
Csak a penna tolla serceg,
s botladozva múlnak percek.*

*Az érzelem hangolódik,
a feszültség fokozódik.
S egyre összpontosít minden:
Emeljen fel az Úristen!*

*Nagysándor, ki nőtlen ember,
imát mond el tizenegyszer.
Menyasszonya megtébolyult,
ez az élet túl bonyolult!*

*Az ima lelkének balzsam,
s ajkán csendül kedves dallam.
Mennyjelöltjének nótája,
érzi, jövel végórája.*

*Bizton találkoznak ott fenn,
s befogadja őket a menny.
S Jézus lesz az esketőjük,
s házában a menyegzőjük.*

*Winkler Barna most érkezik
angyallények védelmezik.
Hitele van Isten előtt,
lelke lelkével összenőtt.*

*„József, imádkozom Önért,
elkövetett bűneiért.
Az emberi mulasztásért,
az árvuló családjáért.*

*Tudom, mennyasszonya beteg,
ám gyógyulnak lelki sebek,
ha Isten is úgy akarja.
Neki erre van hatalma!”*

*„Ó, én vétkem, ó, én vétkem,
többször árnyék fedte fényem!
Emberéletért felelek,
s méltón nyelnek el elemek.”*

*Szólal lelkiismerete,
aranytükrök képverete,
amely jelez, s kíntól vádol.
Érző lélynél gyakran lángol.*

*

*József levelet ír gyorsan,
s gurul betű, mint gyöngy borban.
Címzett az orvos nagybátya,
a lap vékony, mint egy hártya.*

*Kalocsára megy a levél,
benne a szív hangja zenél.
„Tisztelt, kedves jó nagybátyám,
véget ér a földi pályám.*

*Csókolom a rokonaim,
s ölelem a barátaim.
Soha el ne felejtsek,
Isten áldja meg kendteket!”*

Nagysándor József+ levele menyasszonyának, Schmidt Emmának+

Arad, 1849. IX. 9.

Szeretett drága angyali jóságú Emmám!

Nem talállok szavakat rá – hogy elmondjam, milyen végtelen örömet szereztek szeretetteljes, vigasztaló sorait – számomra olyan nagyon értékes ajándékod – nem is tartottam már képesnek magamat jelenlegi retteneteset kínos helyzetemben, testemet-lelkemet nyomasztó borzalmas magányomban ilyen jótékony érzésre – melyet csak te – az egész világon egyedül csak te voltál képes felébreszteni bennem. – Mert most, hogy leszámoltam végképp a világgal, fájdalmasan ugyan – de nyugodtan nézek szembe – sorsom jövődő alakulásával és mindazzal, ami még történhetik velem – immár elvesztettem minden reményem – mindent elvesztettem, csak irántad való végtelen, határtalan szeretetemet nem – ez a legmélyebb, legszentebb érzés, amit valaha éreztem, és ez el fog kíséreni a sírba – az emlék, az irántad érzett rajongás lesz egy jobb, örökké tartó jövődőbe vetett végső vigaszom, melyet már nem felhősíthetnek el földi dolgok. – Fogadd őszinte köszönetemet azokért a mennyeien szép órákért, melyekkel szereteted megajándékozott. – Ápold és vigasztald kedves jó anyádat – adja Isten, hogy mihamarabb felépüljön betegségéből; gondolj rám szeretettel és együttérzéssel, mint ahogy én is mindig, az élet utolsó percéig szüntelenül szeretlek, és imádlak. – Isten legszentebb, legszebb áldása rád, szeretett, drága, szép, angyali jóságú, erényes lánykám – légy boldog, ezért imádkozik lelke mélyéből imádó

Pepid

Emlékül küldök egy hajfürtöt – Isten veled, Emmám!

Leiningen Westerburg Károly gróf

*Leiningen gróf lépdél körbe,
vajh,' hogy jutott ily gödörbe?
Sorskereke megfeneklett,
s feje felett befellegzett.*

*S éj leplére terítékül,
kérdés sokasága kerül.
S árad felé nyomasztóan,
szívtájékán fullasztóan.*

*S rántaná őt egyre mélyre,
az elmúlás tengerébe.
Ám mielőtt elmerülne,
Baló Béni áll előtte.*

*Áll, s kezében égő gyertya,
mozdulatlan, mint egy bástya.
Nem engedi távozását,
sötét erőknek rontását.*

*„Beszélj testvérem, hallgatlak,
s bűn terhétől feloldozlak.
Mondj el mindent, amit lehet,
ami megkönnyíti lelked!”*

*„Lelkész Uram, bűn az élet,
mert szeretünk jót és szépet?
Én egy angyalt megszerettem,
s nyomban feleségül vettem.*

*Sissány Eliz lett a párom,
magyar lány a boldogságom.
S lett birtokom és új Hazám,
melynek megszolgáltam méltán.*

*Németnek is megmaradtam,
ennek sokszor jelét adtam.
A Habsburgokban nem bíztam,
s a törvények pártján álltam.*

*E hon végnapjait élte,
s törvényes jogait védte.
Erre tett esküt a király,
s értetlenségből lett vizály.*

*Jogos volt az önvédelmünk,
s erőteljes a félelmünk,
hogy két óriással szemben,
nem lesz részünk győzelemben.*

*Görgey a jó barátom,
döntéséért én nem bántom.
Elmélyülten gondolkozott,
és helyesen határozott."*

*„Jó testvérem megértelek,
s kereszt elé letérdelek.
Imát mondok a lelkedért,
s esdek égi kegyelemért.*

*Atyánk bíránk, s igazságos,
mindentudó és jóságos.
Szeme elől nem vész részlet,
sorsod nem lesz majd enyészet!"*

Levél feleségéhez, Sissányi Erzsébet kezeihez

*Drága Lizám, egyetlenem!
Feleségem, hű szerelmem!*

*Sors kockája el van vetve,
s életfonalam elejtve.
Idóm kevés e világon,
Istenemhez száll fohászom.*

*Keserves e lépést tennem,
súlyos gond feszíti lelkem.
Mert, ha csak én magam volnék,
egyetlen egy szót se szólnék.*

*Ám Te itt vagy még énvelem,
és az én két szép gyermekem.
Szerelmünknek gyümölcsei,
életünknek éltetői.*

*Készülök a végső harcra,
megnyugvásra, nem kudarcra!
Hitem erős, nem kétkedem,
túlvilágban reménykedem.*

*Szellememnek lesz otthona,
s nem múlik el éltetem nyoma.
A Teremtő mindenható,
semmivel sem pótolható!*

*Mindig boldog voltam Veled,
vidámított két szép szemed.
Most megrohan minden emlék,
bárcsak köztetek lehetnék!*

*Földi életem múlandó,
mily' sok lenne bepótlandó!
Érzéseim fájdalmasak,
hogyan többé már nem láthatlak!*

*Vigasz, s remény voltál nekem,
védangyalként éltél velem.
Adjon Isten erőt Neked,
keményen bírd a végzeted!*

*Kérlek, bocsájtss meg vétkeimet,
ha bántottam érzésedet!
Vagy nem voltam elég gyöngéd,
s megkarcoltam lelked gyöngyét.*

*Van egy fontos kívánságom,
fizesd meg az adósságom!
Óvjad meg a becsületesem,
a pénzügyi területen!*

*Inkey nekünk tartozik,
barátsága kamatozik.
Marad javad elegendő,
s nem lesz szűkös a jövőnk.*

*Áldom minden fivéremet,
rokonomat, a népemet.
Magyar Honunk dolgos népét,
'ki ontotta drága vérének!*

*Fiaimat védjed, óvjad,
szereteted rájuk szórjad!
Isten áldjon benneteket,
őrizzék emlékeiket!*

Holtig hű Károlyod

Aulich Lajos

*Jó Sujánszky György Euszták,
a hite nem vakbuzgóság!
Aulichnál jelentkezik,
s erejével töltekezik.*

*A tábornok ül és olvas,
míves szóra mindig szomjas.
Rímek közé vegyül szeme,
Horatius a kedvence.*

*Gondolataiba merül,
önvizsgálatot tart, s feszül.
Vajh' mi rosszat cselekedett,
jó mag közé konkolyt vetett?*

*Kutat, mikor, s hol hibázott,
embertársainak ártott?
Netán renyhe mulasztással,
vagy csüggedő kitartással.*

*Mondták, Ő a legképzettebb,
másoknál is elismertebb.
Becsülték a képességét,
bámulták az eszességét.*

*Beöthy Ödön jellemezte,
s személyét felterjesztette.
Méltatta a szaktudását,
s érzelmének tisztaságát.*

*Irományra iratkozott,
s hűségéről nyilatkozott:
„Harcol Windisch-Gratzék ellen.”
Így tett hitet Kossuth mellett.*

*Míg Bakonyi Sándor kivált,
Ő a Haza mellett kiállt.
S egész addig helyén marad,
amíg élte meg nem szakad!*

*Görgey is értékelte,
s hűségéért megbecsülte.
Tábornoknak ajánlotta,
s példaképnek állította.*

*A katonái kedvelték,
szerénységéért szerették.
Elmélyülten filozofált,
s honvéd atillában járkált.*

*Isaszegnél is jól helytállt.
Damjanich volt makacs, elszánt,
s Ő jó helyzetfelismerő.
Így lett a hadtestük nyerő!*

*Windisch-Gratz-t megtévesztette,
s orrán fogva megvezette.
Mert ővelük elhitette;
a fősereget vezette!*

*

*Hű lélekből száll az ima,
dicsőítő szólavina.
Az életért hálaadás,
melyet követ önátadás.*

AULICH LAJOS FÖLDI MARADVÁNYAIT SEJTIK A VESZTŐHELYI CSONTVÁZLELETBEN

**Feltárták Poeltenberg+ sírját is, és itt is csontokat találtak.
A Magyar Párt is belekapcsolódik az ásatásokba.
Kiváló archeológusok érkeznek Aradra**

Arad, május 17. A veszthelytelepi ásatások sikere most már úgyszólván kétségbevonhatatlanul igazolja Kara Győző+ tanár állítását, hogy a veszthely nem a most megjelölt területen volt, hanem a régi ártéri fahíd tövében. Föltevését a tegnapi eszközölt ásatások újabb leletekkel támasztották alá, amelyekről a kiváló történész a következőkben nyilatkozott az Erdélyi Hírlap munkatársai előtt:

– Az ásatások ténybeli eredménye napról napra meggyőz engem abban, hogy végre sikerült a valódi veszthelyet megtalálni. A tegnapi kutatásaink során – merem állítani – azt is kiderítettük, hogy a csontváz melyik tábornok földi maradványa lehet: Aulich Lajosé+. Véleményem szerint a jelenlegi töltésre merőleges irányban állították fel az akasztófákat. Meggyőződésem, hogy nem a töltés mellett álló akasztófán függött az első tábornok, Poeltenberg Ernő+, hanem ellenkezőleg, a kilencedik bitó állott a töltés közvetlen közelségében. Itt egymás mellett két bitófanyomra akadtunk, de csak a harmadiknál találtuk meg a csontvázat. Utoljára Vécsey+ grófot akasztották, akinek holttestét elvitték, őelőtte Damjanich+ lehelte ki lelkét, az ő tetemét is még a kivégzést követő éjjelen elszállították, logikus tehát, hogy itt csontokat nem találtunk. Damjanichot megelőzően azonban Aulichhal+ végeztek, őt eddig nem találták meg, és ezért kétséget kizáróan állíthatom, hogy a csontváz Aulich+ földi maradványa. Alátámaszthatom föltevésemet más oldalról is. Lemértük körülbelül azt a távolságot, ahol az első tábornok, Poeltenberg+ bitója állott, ez mintegy huszonöt méterre terül el az első bitónyomtól. És itt valóban találtunk nyakcsigolyarészt és combcsontokat, ezek Poeltenberg+ maradványai. Most már a Magyar Párt is érdeklődik a kutatás iránt, és ma dr. Velcsov Géza+ alelnök járt kint. Hallom, Pathae+ kolozsvári francia származású archeológus és Rosca Márton, a neves román régész Aradra szándékoznak jönni az ásatások ügyében, sőt budapesti felfigyelésről is értesültem.

Az eddigi, s biztosra vehető további leletek ideiglenes elhelyezésére azonban kis ládikákra volna szükségem. Bízva Arad város magyar nemzetiségű asztalosiparosainak nemes érzelmeiben, szeretettel kérem őket, készítsenek a kegyeletes célra az ereklyemúzeumban levő és hasonló célt szolgáló nyolcvan centiméter hosszú, negyven centiméter széles és harminckilenc centiméter magas, barnára festett [ládikához hasonló] ládikákat, jelentsék arra való készységüket nálam, s juttassák mielőbb hozzám.

[Erdélyi Hírlap (Arad), 1932. május 18. 9. old.]

Damjanich János

- 1./ *Jó a búcsú földi léttől,
elválás a szenvedéstől.
Leveti a nehéz terhet,
tudja, végső nyugvást lelhet.*
- 2./ *A rác papnak utat mutat,
megveti a fajtájukat.
Mert a magyar ellen lépett,
s népirtással nagyot vétett.*
- 3./ *Megtagadja a vallását,
s kéri az Úr szent áldását.
S lesz római katolikus,
cselekvése így logikus.*
- 4./ *Rác emberből magyarrá lett,
akarata tiszta, érett.
Jellemében áthasonult,
s lelkiekben hozzánk simult.*
- 5./ *S elkezdi a nehéz gyónást,
s érzi lelkén a tisztulást.
Minorita pap hallgatja,
s bűn terhétől feloldozza.*
- 6./ *Gondolataiba merül,
s végtelen nagy térbe kerül.
Idő csónakján ül, s lebeg.
Köszönti száz szellemsereg.*

Hajnali ima a kivégzés előtt

- 1./ Október 6. Hajnalodik,
fáradt teste megrázkódik.
Felkel kemény fekhelyéről,
lelke álom rejtekéből.*
- 2./ Aztán kitekint az égre,
omlik lába, s zuhan térdre.
Nagyot koppan döngölt földön,
s visszhangzik a rideg börtön.*
- 3./ Kezét mellén átkulcsolja,
Istent áldja, nem korholja.
Lepereg az életfilmje,
nehézsége és idillje.*
- 4./ Halkan kezdi az imáját,
látja erényét, s hibáját.
A bűneit szánja-bánja,
s érzi, Isten megbocsájtja.*
- 5./ „Mindenségnek örök Ura,
tekints szánalmas fiadra!
Hozzád fohászkodom kegyre,
emelj fel a fellegekbe!*
- 6./ Hallgasd meg a bús imámat,
hálát érzek Teirántad.
Te vezettél ütközetben,
s óvtál a vak gyűlöletben.*
- 7./ Mindent neked köszönhetek,
örömeiket, a könnyeket,
a földi lét ajándékát,
Hungária királynéját.*

8./ *Áldott legyen Fiad neve,
s az öröklét ígérete.
Védd meg, Uram, jó Hazámat,
hogyha veszedelem támad!*

9./ *Mikor nőmtől elbúcsúztam,
akkor erőt Tóled kaptam.
Erősítsél továbbra is,
hiszen végzetem brutális.*

10./ *A bosszújuk gyalázatos,
feléd szívem alázatos.
Kemény próba áll előttem,
testem-lelkem még erőtlén.*

11./ *Hóhéraim kegyetlenek,
Fiad iránt hitetlenek.
Hajlítsd lelkük a jó útra,
s fátyol terüljön a múltra!*

12./ *Oltalmazd Emíliám,
enyhítsél a lelki kínján!
Védelmezzed a magyar Hont,
s áldd meg Uram, szép Aradot!*

13./ *Uram, Te ismered szívem,
erősítsd meg gyenge lelkem!
Fogadjál a túlvilágon,
ez a szerény óhajtásom.”*

Úgy legyen!

Damjanich János[†] imája[§]

Ima kivégeztetésem előtt, 1849. október 5-ről 6-ra virradóra

Mindenség ura! Hozzád fohászok! Te erősítéssel engem a nőmtől való elválás borzasztó óráiban, adj erőt továbbra is, hogy a kemény próbát: a becstelen, gyalázatos halált erősen és férfiasan állhassam ki. Hallgasd meg, ó, Legfőbb Jó, vágyteli kérésemet! Te vezettél, Atyám, a csatákban és ütközetekben – Te engedted, hogy azokat kiállhassam, és a Te védelmező karod segített némely kétes küzdelemből sértetlenül kilábolni – dicséressék a Te neved mindörökké! Oltalmazd meg, Mindenható, az én különben is szerencsétlen hazámat a további veszedelemtől! Hajlítsd az uralkodó szívét kegyességre a hátramaradó bajtársak iránt, és vezérelj akaratát a népek javára! Adj erőt, ó, Atyám, az én szegény Emíliámnak, hogy beválthassa nékem adott ígéretét: hogy sorsát hitének erejével fogja elviselni.

Áldd meg Aradot! Áldd meg a szegény, szerencsétlenségbe süllyedt Magyarországot! Te ismered, ó, Uram, az én szívemet, és egyetlen lépésem sem ismeretlen előtted: azok szerint ítélj fölöttem kegyesen, s engedj a túlvilágon kegyes elfogadást találnom. Ámen.

Damjanich

Emíliának vigasztalásul

Vécsey Károly gróf

*Vécsey fent volt az este,
s Isten jelét várta, leste.
A végső út előtt állott,
múltat vizsgált, mélyre ásott.*

*Földi létét elemezte,
'hol az otthonát kereste.
Kereste és megtalálta,
s a döntését meg nem bánta!*

*A magyar ügy élére állt,
a seregben élt és szolgált.
Jellemes volt, becsületes,
s hazaszeretetben jeles.*

*Bírálta az osztrákokat,
dorgálta is őket sokat:
„Inkább orosz, mintsem osztrák,
hiszen népünk csak kifosztják!”*

*Mikor sokan elpártoltak,
s új császárnak behódoltak,
Ő elvhűen velünk maradt,
harc kedve egyre dagadt.*

*Megtartotta az esküjét,
bizonyítván a hűségét,
'mit királyi parancsra tett,
s ezért lett elítéltetett!*

*Járkál, ül és elmélkedik,
s Eduárdot beengedik.
Marchot tiszteletes áll ott,
aki Szentlélekkel áldott.*

*„Legyen béke a szívében,
nincs hiba a jellemében.
Bemmel szemben igazat szólt,
a vádja torz, s jogtalan volt!*

*Bem nem volt a felettese,
sem pedig a helyettese.
Aki másnak keresztbe tesz,
az nyakába nagy terhet vesz!”*

*„Köszönöm jó lelkész uram,
hogy figyelte pályám, s utam.
Bár sok csatában részt vettem,
Bem gyávának mondott engem!*

*És lehazaárulózott,
méltóságban megalázott!
Kossuthnak levelet írtam,
s minden vádat megcáfoltam.*

*Kossuth engem kitüntetett,
ám az ügyünk végleg veszett.
Ma a lelke kilehelem,
Jézusnál van a kegyelem.”*

*„ Legyen nyugvás a lelkedben,
és a magas fellegekben!”
Szól Eduárd, s átöleli.
A végóra oly közeli!*

Búcsúlevél „feleségének” Duffaud Karolinának

*Drága Linám, egyetlenem,
feleségem, hű szerelmem!
Úgy hiányzik jelenléted,
hallgatnám a szívverésed.*

*Holnap véget ér életem,
ne búslakodj én édesem!
Isten óvjon minden bajtól,
önemésztő hangulattól!*

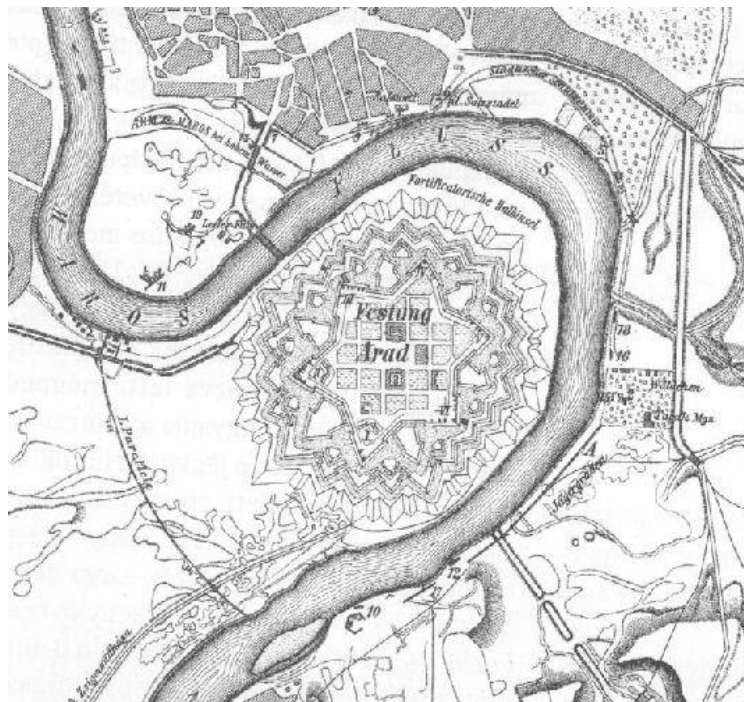
*Lelkem nyugalma vágyom,
test-lélekben nagyon fázom.
Idő múltán a jéghegyek
is olvadnak, ha nem leszek.*

*Egyszer újra egybekelünk,
s mennyországban egyesülünk.
Bocsájt meg a fájdalmakért,
az elmulasztott csókokért!*

*Csókolom a lányom, lányod,
ő enyhíti majd a gyászod.
Aki feled, csak az temet,
utoljára Isten veled!*

Csókkollak, szerencsétlen Károlyod

Az aradi vár alaprajza

A halálút

*A Hóhérok koccintanak,
s némán összekacsintanak.
Eljött az ő pillanatuk,
egységes az akaratuk.*

*Haynau a falkavezér.
Meglakol majd egyszer ezért!
Táborszernagy az ő rangja,
hej, a jutalmát megkapja!*

*Howinger a tábornoka,
ő a buzgó szószólója.
Mindenben a kedvét lesi,
rossz szellemét képviseli.*

*Tichy őrnagy a vérszomjas,
törpe lélek, romlott, aljas.
Ő számára „kitüntetés”,
az akasztás, lelövetés.*

*Együtt szolgált Damjanichcsal,
s harcolt néhány alkalommal.
S elárulta a vezérét,
így kapta meg Júdás bérét.*

*Csúszó-mászó, rút pojáca,
most örömtől fényes arca.
Szívnélküli és kegyetlen,
kínzásokban verhetetlen.*

*Csicskása a főporkoláb,
olyan, mint egy vesszőnyaláb.
Vékony, s csörög minden csontja,
Urtickának nincs sok gondja.*

*Hajlong, mint egy elcsábított,
hatalommal elkábított.
Előre írt szöveget mond
agyatlanul. Nincs semmi gond!*

*

*Reggel fél hat. Készülődés.
Az udvaron a várórség.
Mindenki talpon, fegyverben,
túlzott előkészületben.*

*Fenn a birodalmi zászló,
magyar szemet irritáló.
Leng a szélben szakadatlan,
s pereg a dob lankadatlan.*

*A falakon ágyúk sorban,
s tálban kanóc egy csokorban.
Félnek a nép bosszújától,
fellángoló haragjától.*

Lázár Vilmos, Dessewffy Arisztid, Schweidel József, Kiss Ernő
Az első. A második. A harmadik. A negyedik.

*A négy vezért terelgetik,
s az udvarra kivezetik.
Egymás mellett állnak szótlan,
a helyzetük keserv-sótlan.*

*Kezet szorítanak egymással,
a baráttal, harcostárssal.
S indul a szomorú menet,
végsőt szólnak: „Isten Veled!”*

*A várhídon mennek által,
s viaskodnak sötét árnyal,
mely köröttük ólálkodik,
s mint a róka lopakodik.*

*Mind' mellett lép egy-egy lelkész,
s Jézus keresztjére felnéz.
Sodródnak mély áhítattal,
a gyászmenet áradattal.*

*Vinkler, Markhot, Bardócz, s Baló,
egytől-egyig jóra való.
Foglyai a hatalomnak,
ők imával hadakoznak.*

I.

*Lázár Vilmos Vinkler jobbán,
fáradtság ül az orcáján.
Halálúton az ezredes,
átöleli a szerzetes.*

*Lázár szólal, csendes hangja
éjszaka gyónt, nincs haragja.
„Krisztus keresztjét hordozzuk,
javunk másokkal megosztjuk.*

*A választott népe vagyunk,
kegyelme a mi vigaszunk.
A helyzetünk bús, pokoli,
küldetésünk apostoli.*

*Gyümölcsöt szül az áldozat,
s eltörlődik a kárhozat.
Szébb lesz majd a magyar élet,
s alkot újat, dicsőt, szépet.”*

*„Jól látod a sorsunk Vilmos,
megszégyenül majd a gyilkos.
Múlnak évek, évszázadok,
s lesznek gyakran fordulatok.*

*S magasztosulnak a hősök,
s a gonosz majd visszahőköl.
Ezt jelzi majd sok égi jel!”
Magarázza buzgón Winkler.*

II.

*Dessewffy mély szenvedéllyel,
németet szid megvetéssel.
„Mily’ nagy nyomort hoztak reánk,
s most lobbanunk, mint rőzseláng!*

*’Mikor jött e nép tavasza,
mennyi hőst termett e Haza!
Szolgáltuk a nemzetünket,
nem kíméltük életünket.*

*Tiszteltem a törvényeket,
hoztam nehéz döntéseket!
Tudom jó ügy mellé álltam,
soha semmit meg nem bántam!*

*A zsarnok érve rossz, hamis,
fejre fordított piramis.
Erőszak a lételeme,
puska, s kötél a fegyvere.*

*Ha meghalunk elfelednek,
vagy szívükben megjegyeznek.
S egykor lesznek jelölt sírok,
’hol nyugszanak a mártírok.”*

*Baló Béni nagyot sóhajt:
„Isten megért minden óhajt.
Nemes célért harcoltatok,
Ti már hőskké váltatok!”*

III.

*Kiss Ernő Marchothoz beszél,
fáról hull egy őszi levél.
Aggódik a hazájáért,
és a magyar ifjúságért.*

*„Lesz-e hitük és erejük,
s megújuló képzeletük?
Kemény magyar akaratuk,
s Jézus felé hajló szavuk?*

*Megint önkényuralom lesz,
mely népünkért semmit sem tesz?
Számukra az ország gyarmat,
víz nélkül a fű sem sarjad!”*

*„Imádkozom nemzetünkért,
a megváltó eljöttéért!”
Szól Eduárd szelíd hangon:
„Ez a hosszú távú célom.*

*Úgy tudom Ön végzést kapott,
kegyelmet, s erről hallgatott!
Halála nagy veszteség lesz,
ha ellene semmit nem tesz.*

*„Pénzen váltott élet részvény?
Nem ér semmit ez a végzés!
Jöjjön gyorsan a végzetem,
Kiss Ernő a tisztos nevem!”*

IV.

*Schweidel Bardócz mellett lépdél,
s a tábornok átéléssel
mondja a ferences papnak,
hogy a végső útján ballag.*

*„Ől az önkény, érve hamis,
s épít kőműves piramist.
Készít, ámde ő sem szabad,
mi isteni, mindent tagad.*

*Pusztítás a lételeme,
mert tagadás a szelleme.
Ez a Sátán víg világa,
eltemet a kapzsisága!*

*Az emberiség átkozott,
önmagával meghasonlott.
A becsületest akasztják,
s a becstelent magasztalják.*

*Mellemet üti vasgolyó,
szívemből ömlik vérfolyó.
Száll a lelkem, száll magasba,
felhők fölé, csillagokba.*

*Kezemben egy ezüst kereszt,
Apámé volt, el nem ereszt.
Fent folytatom élet utam,
ha befogad a jó Uram.*

*Kérem, adja át fiamnak!
Legyen Béláé, vigasznak!
A véremmel megöntözöm,
s végleg szívébe költözöm.”*

*A lelkeszek jól figyelnek,
és minden szót megjegyeznek.
Roppant teher feszül rajtuk,
edzett hit a védőpajzsuk.*

*

*Hatos számú kapu mellett,
a porkoláb megálljt jelzett.
Itt magaslik egy földrakás,
fogát feni már a Kaszás!*

*S elhangzik a közös ima,
s erőtlen lesz a láb ina,
mert az ítéletet mondják,
s hamarosan végrehajtják.*

*A katonák sorban állnak,
s négyszer három részre válnak.
Három áll fel eggyel szemben,
fegyelmezett, példás rendben.*

*Lábakról oldják a láncot,
s elzárják a napvilágot.
Szemük fődve, kezük kötve,
s a puskák már csőre töltve.*

*Kiss Ernőnek szeme szabad,
idő ólomsúllyal halad.
Még utolszor kérdezhetnek,
s pár perc, amíg létezhetnek!*

*Eljött hát az élet-alkony,
Lázár szólal bátor hangon:*

„Ki tehet arról, hogy ilyen a magyar sorsa? Krisztus keresztje tövében érett apostollá az apostolok lelke, és a bitófák tövében kell forradalmárrá érni a magyar lelkeknek.”

*Süvit a szó, s célba talál,
s összerezzen a sok lakáj.*

*

Dessewffynek szava repül,
minden izomzata feszül:

**„Tegnap hősök kellettek, ma mártírok...
Így parancsolja ezt hazám szolgálata.”**

*Gondolata száll, mint galamb,
s alvót ébreszt, mint a harang.*

*

Kiss modora előkelő,
mondandója felemelő:

**„Istenem, az újkor ifjúsága egész ember lesz-e? Árpádok dicső szentjei,
virrasszatok a magyar ifjúság felett, hogy Krisztusé legyen a szívük és a hazáé az életük.”**

*Hallja, s érti az ifjúság
Jézus Szeretet Himnuszát?*

*

Schweidel üzenete tömör,
igazsága kemény, s örök:

**„A mai világ a sátán világa, ahol a becsületért bitó, az árulásért hatalom jár.
Csak egy igazi forradalom, a világ új forradalmi embersége söpörheti el
ezt az átkozott meghasonlott világot.”**

*Végmondata nem rejtjeles,
talál, mint nyíl, s a lécz rezeg!*

*A profosz most kegyelmet kér.
S e kéréssel még visszatér
négyyszer, három alkalommal,
változatlan tartalommal.*

*Hangja nyújtott és éneklő,
színpadiasan esdeklő.
S egyre feljebb magasodó,
képmutató, fontoskodó.*

*Képe megtévesztő álca,
kezében fekete pálca,
mellyel elítéltet érint,
majd Tichy őrnagyra tekint.*

*Mind fél térdre ereszkedik,
s lélekben már emelkedik.
Vibrálnak a gondolatok,
s szakadnak a kapcsolatok.*

*A katona figyel, céloz,
szívet, lelket most acéloz.
Kegyetlen a feladatuk,
gyenge erre akaratuk.*

*Jozef Tichy mindjárt jelez,
feszültséget kéjjel hegyez.
Majd suhint a kardlapjával,
mint a karnagy pálcájával.*

*Lövés dörren, száll a golyó,
s patakzik már a vérfolyó.
Előbb Lázár csuklik holtan,
majd Dessewffy terül porban.*

*Kiss Ernő vállán sebesül,
és a jobboldalára dül.
S egy katona egy intésre,
golyót lő a balfülébe.*

*Negyedikként Schweidel zuhan,
s Tichy nézi cinikusan.
Számára ez bosszú-játék,
Haynautól szép ajándék.*

*A hősöknek így lett vége,
s e gáztettnek első része.
Ám a fenevad még éhes,
az étvágya szenvedélyes.*

*Schweidel vére a kereszten,
s a négy tetem temetetlen.
Este a vársáncba ássák,
hogy a vadak ne gyalázzák.*

*Hátra van még kilenc ítélt,
akit a sors vert, nem kímélt.
Egytől-egyig jó katona,
itt az életük alkonya.*

*

*Időrokka gyorsan pereg,
trombita szól, s a dob pereg.
Meggzúnt minden önámítás,
számukra sincs megbocsájtás.*

*A cselvetők újra készen,
osztognak majd rablott pénzen.
A foglyokat kivezetik,
s éltük hamar elveszejtik.*

*Kilencen mennek a sorban,
éltük lángja végleg lobban.
Kiválasztott áldozatok,
a szemünkben ártatlanok.*

„Szép kis deputáció megy az Úristenhez, hogy a magyarok ügyét képviselje.”

*Szól Poeltenberg kemény hangon,
bölcs szavait most is hallom.
Azon nyomban le is jegyzem,
s az utókornak átmentem.*

*Damjanich keserűn nevet,
s Bott Ferencnek kézzel jelez.
Kéri, legyen kíméletes,
s akasztása tökéletes!*

*Tört lábára hivatkozik,
s kínzás ellen tiltakozik.
S hallja választ elképedve:
„Meg lesz uram elégedve!”*

*„Elégedett a kínokért,
a reám mért borzalmakért?
„Hóhér, nagy tökfilkó maga,
szakadjon rá a csillaga!”*

*Dühtől görbül, s torzul szája,
lábán véres a nadrágja,
melyen súlyos láncot cipel,
s közben társaira figyel.*

*Szemetes kocsira rakják,
s a menetet megindítják
a várkapun át előre,
a zsigmondházi mezőre.*

*Új-aradi úton mennek,
s atillában fényesednek,
melynek színe gyászfekete,
beszédes az üzenete.*

*Hat sorjában lépegetnek,
zakatolva lélegeznek.
Köröttük a porkolábok,
s a hadbírók, akik bábok.*

*A lelkészek imádkoznak,
égi kegyért fohászkodnak.
E siralomvölgyben szolgák,
'kik a lelki görcsöt oldják.*

*Velük mennek a katonák,
harcedzettek, nem pipogyák.
Mindannyian sorozottak,
gépeberek, beosztottak.*

*Csörög a lánc kézen-lábon,
rémület ül őszi tájon.
Láncok végén súlyos lakat,
hátuk mögött a virradat.*

*Fordul az út, s fordul menet,
madár szárnyával integet.
S jobboldalon az útszélen,
kilenc tölgyoszlop áll tétlen.*

*Kilenc oszlop áll sorjában,
s kilenc ember magányában.
S mindenki néz megdöbbenve,
a bitófákra meredve.*

*S folytatódik a ballada.
A bitófa egy gerenda,
mely alacsony, s végén kampó.
Távolból kél lágú harangszó.*

*A katonák körbe állnak,
papok, s lelkészek megáldnak.
Az ácsok, és bámész népek,
megszeppenve várnak, s néznek.*

*Vinkler Brúnó érzékenyül,
a szemében bánatkönny ül.
Nagysándor megvigasztalja,
nagy a szeretet hatalma!*

*Leiningen szól, imádkozzunk,
Teremtőnkhez fohászkodjunk!
Mind a gyermekei vagyunk,
Ő a bíránk, s a vigaszunk.*

*Vincenz hadbíró lép elő,
fontoskodó, pöffeszkedő.
'Ki a végzést ismerteti,
a hitelét így égeti.*

*Aulich most tiltakozik,
hazugsággal tusakodik.
Damjanich szól, „felesleges!”
„Őnáluk ez természetes.”*

*Uthika most előre lép,
s megbízásból kegyelmet kér.
Megismétli ezt háromszor,
s egy válasz jó mindannyiszor.*

*„ Istennél van a kegyelem!”
Tichy kiálltja peckesen.
S valamit még hebeg-habog,
örömében szinte ragyog.*

V.

Poeltenberg Ernő

*Poeltenberghez lép porkoláb,
s lánctól szabadul a kéz, s láb.
Kapitány úr kérem, jöjjön!
Engedem, hogy elköszönjön.*

*Ernő csókkal búcsúzkodik,
s karjaival ölelkezik.
A bitófa alá lép most,
s észleli a titokzatost.*

„Minket az ellenség dühös bosszúja juttatott ide.”

*Szól kimérten, igaz-bölcsen.
„E zsarnoki hazug pörben
győztes részéről nem vitás,
csak a vesztes lehet hibás.”*

*A halál ott settenkedik,
körülötte ólálkodik.
Érzi amint húsába mar,
testén rándít, s nagyot csavar.*

*Két pribék a karját húzza,
s bikanyakát kötél zúzza.
Soká törik csigolyája,
s kihuny élte fényszikrája.*

*A drága test kiszenvedett,
ahogy fentről rendeltetett.
S Tichy őrnagy kárörvendett,
csoda, hogy a föld nem rengett!*

VI.

Török Ignác

Alezredes úr, most Ön jön!
S csendben előrelép Török.
Az őszi szél arcon vágja,
s fejről hull parókája.

Elsírja magát az „öreg”,
s megrendül az embertömeg.
Tichy lóról nagyot kiált;
„Mondja, nem szégyelli magát?”

Csattan mondat, s visszapattan.
Török Ignác szól félholtan.
„Önt illeti szégyen! Szegény
kárörvendő hóhérlegény.”

**„Nemsokára Isten legmagasabb ítélőszéke elé állok.
Életem parányi súly csupán, de tudom, hogy mindig csak őt szolgáltam.”**

Hajol, befedi a fejét,
s összekulcsolja a kezét.
Teste kiegyenesedik,
majd hirtelen csuklik, esik.

Meghalt! Szívszélhűdés érte.
„Kegyes halál” jött el érte.
Ám nyugodni mégsem hagyják,
s a holttestét felakasztják.

Nekünk hős volt, élte fényes,
zsarnok előtt köztörvényes.
Átöleli a nemzetünk,
Ignác, soha nem feledünk!

VII.

Lahner György

*Lahner György jön, a hetedik,
s innen jut a magaslatig.
Hiszen nyugodt egész lénye,
önfegyelem erőssége.*

*Magas Tátra csúcsát látja,
s utoljára megcsodálja.
Végignéz a magyar rónán,
s szeme megáll a bitófán.*

***„Krisztus keresztje és a bitófa oly rokon,
és az isteni áldozat mellett oly törpe az én áldozatom”***

*Szól az utolsó szó jogán,
s látja Jézust a Golgotán.
Lelke egyre emelkedik,
s útját már nem keresztezik.*

*Születése napján halott!
Némán integet a falomb.
Életútja most megszakadt,
mától emlékezet virraszt.*

*

*Holtteste Mácsára került,
s anyafölddel ott egyesült.
Csernovics Péter főispán
kormánybiztos szép birtokán.*

VIII.

Knézics Károly

*Áll a halál vérmezején,
nyugalom ül tekintetén.
Teste megtört, lelke erős.
mondandója kemény s velős:*

***„Milyen különös, hogy Haynau bíró is keresztény és én is az vagyok.
Csak az ördög keverhette így össze a kártyákat.”***

*Bölcs szavai célba érnek,
s a hiénák összenéznek.
Letaglózva érzik maguk,
dűhtől rángatódzik ajkuk.*

*A vádlottból most lett vádló.
gyilkosokat megalázó.
Bölcs szavakkal ítélkező,
hidegvérrel elmélkedő.*

*Knézics Károly imádkozik,
s angyalokba kapaszkodik.
Orrán csillog szemüvege,
beesett a szemürege.*

*Szemüvege porba esik,
s szeme földre szegeződik.
Lehajol és utánanyúl,
Tichy őrnagy haragra gyúl.*

*„Hagyja ottan!” - rivall rája.
A túlpártot úgyis látja!”
Károly hallgat, s megvetően néz,
tekintete szúrós, merész.*

*A zsámolyra büszkén fellép,
olyan, mint egy élő jelkép.
„Isten véled, drága Hazám!”
S kötél szorul eres nyakán.*

*Nála is beáll a halál,
a Teremtő majd rátalál,
s kérdésekkel felelteti,
s ha rászolgált, felemeli.*

*

*Dolgozott az időrosta,
csontját árvíz rég kimosta,
s emlékoszlop kriptájában,
nyugszik díszes társaságban.*

IX.

Nagysándor József

„ De rettenetes volna most az elmúlásra gondolni, ha semmit sem tettem volna az életemben.

Alázatosan borulok Istenem elé, hogy hőssé, igaz emberré, jó katonává tett.”

*Száll a légben szivar füstje,
s villan levél színezüstje.
Szélben hajladoznak nyárfák,
s fenn a varjúk táncuk járják.*

*Kapitány úr kérem, jöjjön,
végzet elől el ne szökjön!
Szól Uthyka Nagysándornak,
a vitéznek, a bátornak.*

„Hodie mihi, cras tibi!”

*„Ma énnekem, holnap neked!
Lelked te is kileheled.
Neved örökké fennmarad,
mert kezedhez vérünk tapad.*

*Az én nevem mindig ragyog,
mint az égen a csillagok.
Istenem volt a tanítom,
mindenségben gyarapítóm.*

*Éljen népem, s magyar Hazám!”
Görcs feszül a végső szaván.
Hull a legvitézebb huszár,
s elragadja a gyászfutár.*

X.

Leiningen Westernburg Károly

*Leiningen lép, a tízedik.
Tekintete magasodik.
A porkoláb kéri szépen,
hogy az oszlop alá lépjen!*

*„Semmi gróf úr, csak százados,
árulása gyalázatos!”
Ordít Tichy, s csordul nyála,
s megfeszül az idegszála.*

*A tábornok igen nyugodt,
megörül, hogy szóhoz jutott.
Tábornoki ruha éke,
tisztán hangzik a beszéde:*

*„Engedélyt kérek szólásra,
engem ért vád óvására.”
„Beszéljen, de csak röviden!
Osztozunk az örömében.”*

*Szól gúnyosan, hetykén Tichy.
gyomrát marja pár féldeci.
Búzös sárkánylehelete,
s éget csípős felelete.*

„A világ feleszmél majd, ha látja a hóhérok munkáját.”

*„Minden vád ellenem hamis,
igazságom, mint piramis
áll az idő tengerében.
Lelkem Isten tenyerében.*

*Nem éltem vad gyűlöletben,
fogoly embert nem ölöttem.
Tisztességre felesküdtem,
kegyetlenséget sem tűrttem.*

*Éppen ezért tiltakozom,
van is erre számos okom.
A vád hazugság, s rágalom,
minden szavát megcáfolom!”*

*„Kössétek fel! Bitófára!
Ez az árulásnak ára!
Peregjen dob, lég remegjen,
halálában nyugtom leljem!”*

*Tichy őrjöng és tobzódik,
tábornokunk vég-vonaglik.
Magas a test, s lába földön,
hóhérjában állatöszön.*

*Hóhérlegények is nyögnek
igyekszenek, erőlködnek.
A mesterük fogást mutat,
élteti őt a bámulat.*

*Tekergeti Károly nyakát,
közben bíztatja önmagát.
Egyet jobbra, egyet balra,
s végső ütést mér a nyakra.*

*A pribékek megfojtották,
élte lángját kioltották.
A lelkészek leborulnak,
s megrendülten imádkoznak.*

*Damjanich szól kínok láttán;
„Kegyetlen állat a Sátán!
Mire való e nagy kínzás?
Erre kaptad a megbízást?*

*Mért nem üttök minket agyon,
bunkóvéggel fejen, nyakon?”
Tichy felel: „Így kell lenni!
Elégtételt kell most venni!”*

*„No, te is ám sokra vitted,
hóhérlegény lett belőled!”
Szól Damjanich megvetéssel,
hangjából kélt szenvedéssel.*

XI.

Aulich Lajos

**„Szolgáltam, szolgáltam, mindig csak szolgáltam. És halálommal is szolgálni fogok.
Forrón szeretett magyar népem és hazám, tudom, megértik azt a szolgálatot.”**

*Szól Aulich a jó öreg,
s megrendülten áll a tömeg.
Ő a soron következő,
mindenséggel ölelkező.*

*Tichy mérges, lovára csap.
A szegény ló rúgást is kap.
Az őrnagy így gyakran fenyít,
a pej ugrik, s nagyot nyerít.*

*Aztán üvölt a hóhérra:
„Ne várjon a sült galambra!
Gyorsan végezze a dolgát,
s takarítsa el a mocskát!”*

*Szitkozódik, átkozódik,
sötét árnyakkal fonódik,
melyek egyre csak bízattják,
s minden tettét irányítják.*

*

*Aulich tizenegyedik,
s a zsámolyra felléptetik.
Könnyedén végeznek vele,
dicső volt az Ő élete.*

*A tábornok teste halott,
utódoknak példát adott.
Teljen lelke békessége,
éljen soká az emléke!*

XII.

Damjanich János

*A főporkoláb újra int,
észreveszi ezt Damjanich.
„Kérem százados úr, ön jön!
Mindnyájunk végzete eljön.”*

*Szól Uthyka érces hangján,
részvét nem látszódik arcán.
Minden tette irányított,
cselekvése kiszámított.*

*Damjanich néz megvetően,
és válaszol meglepően.
„Első voltam a csatákban,
legyek végső a halálban!”*

„Legyőztük a halált, mert bármikor készek voltunk elviselni azt.”

*Nehezen száll a szekérről,
segítséget kap több kéztől.
A lelkesek támogatják,
szelíd arccal bátorítják.*

*Vécsey most odasiet,
s csókjaival bőven fizet.
Ez részéről megbocsájtás,
nincs már harag, jöhet áldás!*

*A lábáról láncok hullnak,
s nyitott szájak elnémulnak.
A pribékek megragadják,
s oszlop tövéhez taszítják.*

*„Hohó, lassan!- szólal János.
E mutatvány nem szokványos!
Nélkülem nem sikerülhet,
a mester itt fel is sülnhet!*

*Vigyázzatok szakállamra,
mint réten a virágszálla!
Arra mindig kényes voltam,
most még idejében szóltam!"*

*A zsámolyra felsegítik,
s a helyzetet méregetik.
János teste kinyújtózik,
s oszlop fölé magasodik.*

*Bott hóhér most zavarban van.
„Kapt el lábát 'mikor zuhan!"
Okítja a segédeit,
s kezdhetik, ha kezével int.*

*Szorul hurok már a nyakon,
s akad a hang e gyászdalon.
„Szegény, édes Emília!
Éljen az én drága Hazám!"*

*Kiáltja a hős e szókat,
s lelkek mélyén csendül szózat.
Örök példa a nemzetnek,
és a hazaszeretetnek.*

XIII.

Vécsey Károly

*Míg szívverése meg nem állt,
János keményen ellenállt.
S mikor kínban halálozott,
lelke mennybe eltávozott.*

*Tichy vágyát jól kiélte,
s lelkét végképp elcserélte.
Azaz ördögének adta,
s magát szekérébe fogta.*

*Gróf Vécsey megborzongott,
a látványtól zavarodott.
A porkoláb oldja láncát,
s mutatja az útirányát.*

*Pár lépés a halál útja,
s a két karját most kinyújtja.
Majd hirtelen oldalra lép,
s megrendítő e tett, s a kép.*

„Isten adta a szívet, lelket nekem, amely népem és hazám szolgálatáért lángolt.”

*E mondatot mondja gyorsan,
Ő az utolsó a sorban.
Távolba néz, a túlpartra,
s felfigyel egy nagy robajra.*

*Súlytól beszakadt a földém,
sertésólak tetőzetén.
S disznók közé hull a tömeg,
'kik mérgesek és dühösek!*

*A közbjáték elcsendesül,
s halvány remény lángja lehűl.
Damjanichnak kezét fogja,
s csókjaival elhalmozza.*

*A zsámolyra gyorsan feláll,
soká érkezik a halál!
Hosszú kín a haláltusa,
míg elhal a szív ritmusa.*

XIV.

Magyarország első felelős miniszterelnökének Gróf Batthyány Lajos utolsó órái

Pest, 1849. október 6.

(...)az én halálomnak a gyalázata előbb vagy utóbb azokra hull vissza, akik engem igazságtalanul és hálátlanul meggyilkoltak. Ebben az ünnepélyes órában megesküszöm, hogy a király és a monarchia elleni árulásnak soha egyetlen gondolata nem férkőzött lelkemhez, és hogy a hazához nem kevésbé hű voltam; ugyan ki hiszi el ezt most! És ezért halok meg; a törvény, a király esküje volt vezérfonalam, és sem jobbról, sem balról nem hagytam, hogy visszaéljenek velem. Viammeam persecutus sum (a magam útját jártam), ezért ölnek meg engem."

részlet Batthyány búcsúleveléből

*Papíron a határozat,
s bűnbak neve, az áldozat.
Az ítélet kihirdetve,
győzött a megtorlás elve!*

*Célja a megfélemlítés,
a hatásos elrettentés.
Maradandó példaadás,
nincs kegyelem, megbocsájtás!*

*Ferenc József ifjú császár,
hosszú az út, ami rá vár!
Gondolkodása hajlított,
mások által irányított.*

*Hatalom van a kezében,
ám hiány a jellemében!
Hagyja, mások tegyék dolgát,
s vigyék birodalma sorsát.*

*Haynau császári biztos,
kinevezett rangos gyilkos.
Ő a Habsburg kamarilla,
végrehajtó komornyikja.*

*Titulusa táborszernagy,
korlátlan tejhatalma van!
S e zsarnoki gépezetben,
ő dönt minden kérdésekben.*

*„Kihirdetni, s kivégezni,
hadd borzadjon meg mindenki!
Aki velünk ellenkezik,
méltóképpen megbúnhódik!”*

*Nyílt és nyers a bosszúállás,
megtervezett leszámolás.
Ártatlanság vélelmének,
a semmibe vételével!*

*Ez egy valódi Justizmord!
Elsötétül Nap és a Hold.
Mákszemnyi sincs kegyelemből,
az igazság sziklán megtör.*

*

*A rab Újépület foglya,
felesége látogatja.
Az ítélet erősítve,
s ötödikén kihirdetve.*

*„Kegyetlen embervadászat!
Szívem átjárja a bánat.
Hálátlanok a bírám,
elkobozzák a javaim.*

*Halálomnak gyalázata,
legyen éltük kárhozata!
Magam útját jártam mindig,
ezért ölnek gyilkosaim!*

*A hűségre törekedtem,
és aszerint cselekedtem.
Felesketett a királyom,
törvényeit hűn szolgálom.”*

*Megalázó az akasztás,
s nincs számára más választás,
mint a kötél kerülése.
Tudja ezt a felesége!*

*Siralomházba vezetik,
asszonyát be sem engedik!
Búcsúzóul tört ad által,
s ölelést, mely lelket áthat.*

*Október hat. Hajnalodik,
a sötétség vékonyodik.
Fekszik a rab és arra vár,
hogy őrzője elszundikál.*

*Sebet ejt a nyaki erén,
ám a vágás kicsi, csekély.
Lassan csordogál a vére,
s halványul a szemefénye.*

*Mikor tettét felfedezik,
vérző sebét bekötözik.
S akarata ellenére,
éltet lehelnek beléje.*

*„Sok vért vesztett, ez hallatlan,
Batthyány akaszthatatlan!
Ezért agyon kell lövetni,
még ma életét kell venni!*

*Latour már egy éve halott,
a hiánya nagy űrt hagyott.
Bosszút állunk haláláért,
árván maradt családjáért!*

*A felségárulás nagy büntett,
a császárunk méltón büntet!
E szombati ünnepnapon,
elvégzem a feladatom!”*

*Johann Kempen von Fichtenstamm,
katonai altábornagy,
siet, kapkod és irányít.
A szándékán már nem másít!*

*Este hat van, készülődés,
lelke mélyén emésztődés.
A piactér katonákkal,
s körös-körül utcazárlat.*

*A kormányfő tántorogva,
lelkészébe kapaszkodva
jő az Újépület felől,
hátul kíséri a fegyőr.*

*Fején selyem házi sapka,
aranyhímzéssel kivarrva.
A ruhája éjfekete,
távolba néz tekintete.*

*Az arcszíne viaszfehér,
testét rázza hideglelés.
Majd fél térdre ereszkedik,
lélekben már emelkedik.*

*Ungváry György mond egy imát.
s átnyújtja az Úrvacsorát.
S áldást mond az Úr szolgája,
könnyes szeme, remeg lába.*

*A gróf szól: „**Éljen a Haza!**”
Süvölt Batthyánynak szava:
**„Rajta vadászok lőjetek,
célpont vagyok, ne féljetek!”***

***Allez Jager!** Száll a golyó,
s három lyukból kél vérfolyó.
Egy a szívből, egy a fejből,
s a hördülő tüdejéből.*

*

*Leszállt az ég, s csendben vitték,
s ásott sírgödörbe tették.
Ám a sírba nem fért bele,
sem a vége, sem eleje.*

*Ferencesek befogadták
s templom kriptájába rakták.
Véget ért a tragédia,
áldás, s béke hamvaira!*

Végszám

*A gyilkosok imádkoznak,
s Istenüknek hálát adnak.
Mely istenség gyűlölködő,
kőkorszaki, s embert ölő.*

*Ráadásul kíméletlen,
mert vérszomjas és kegyetlen!
Nem ismer ő megbocsájtást,
s nem gyakorol égi áldást.*

*Hány Isten van? Egy jó, s egy rossz?
Egy jószákos és egy gonosz?
Bennünk honol a szellemük,
melyikhez húz a jellemünk?*

*Az egyiket kitagadod,
másiknak a szíved adod.
Földön, s égben üdvözülhetsz,
vagy pokolban elmerülhetsz?*

*S vége lett a színjátéknak,
a hatalmi parádénak.
S egy pár bakát örül hagynak,
'kik a hullákra vigyáznak.*

*Fekszenek az áldozatok.
Nem hoznak több áldozatot
a szenvedő magyar népnek.
Kihunytak a reményfények.*

*Sírnak, rínak az asszonyok,
egy némelyik szinte zokog.
Száll ajkukról bús gyászének,
s napnyugtakor hazatérnek.*

*A férfiak káromkodnak,
morgolódnak, szitkozódnak.
Haynaura átkot szórnak,
s este torát ülik szónak.*

*Fekszenek az áldozatok,
kifosztottan ruhátlanok.
S kerülnek egy mély gödörbe,
hányavetin, rögtönzöttbe.*

*Sorsuk, sorsunk példázata,
a Teremtő áldozata.
Jézusi sors, nehéz kereszt,
amely lesújt, majd felemel.*

*Tetemük a hóhéroké,
a fizetett gyilkosoké.
Összes ruha is az övék,
sokat ér majd az öltözék!*

*Éjjel négyet kikaparnak,
rokonoktól jó pénzt kapnak.
A többi a földben porlad,
nem tudni mit hoz a holnap.*

*Nagy pénzért ment itt a játék,
mely számukra mind „ajándék”.
Átszáll minden tulajdonjog,
s hiénahad ezen csámcsog.*

*

Epilógus

*Nemes volt az eszme, s tettük,
megölettek miérettünk.
Cselszövőktől bitót kaptak,
poraikból zöld fű sarjad.*

*Szenvedésük érdemszerző,
helytállásuk példát nemző.*

*Szóljon értük lélekharang,
érlelődjön bánat, harag!
Áradjon a Honszeretet,
legyen örök hű kegyelet!*

1849. október 6.

*Sötét árny vetül az aradi várra,
kétfejű sas csapdos magas fal fokán.
Miklós osztozik Ferenc József torán,
s végleg lelohad negyvennyolcnak láza.*

*A várt szabadság fénysugara elhalt,
s szégyenfolt rondít a Habsburg –ház nevén.
A Kárpátokból száműzve a remény,
s költőknek sora énekli a gyászdalt.*

*Haynau báró most már elégedett,
az udvart kíséri átok, s kárhozat.
A bátrakat élteti emlékezet.*

*Vértanú tett volt az Úr színe előtt,
Haza oltárán égő szent áldozat.
S hásszé vált az akasztott és a lelőtt.*

*

Október hatodikára emlékezve szokásosan az aradi 13 tábornokra emlékezünk. Legtöbbször hozzátesszük Batthyány Lajos, első miniszterelnökünk kivégzését vagy Kazinczy Lajos tábornok október 25-én történt kivégzését. Nem emlékezünk meg az ártatlanul kivégzett további százakról és nem tesszük szóvá azok nevét, akik „hazánk fiaiként” közreműködtek nemzetünk hóhéraival, pedig 163 év múltán mindezt illene végre tudatosítani. 1897-ben, az akkori nyilvántartás szerint 1848 és 1854 között 162 nevesíthető személyt végeztek ki az osztrák hatóságok.[\[1\]](#) Ma sem késő nevüket megismertetni, hogy településeik méltón emlékezhessenek róluk.

Az első áldozat *Horváth János* kovácssegéd volt, akit Bécsben fegyverrejtegetés miatt végeztek ki 1848. dec. 7-én. 1849. január 14-én végeztek ki *Belcze János* nemzetőr századost Siklóson. 1849. jan. 18-án *Drechler Kristóf* újságíró felakasztották Pozsonyban. 1849 januárjában a nádor huszárezred szökevényei közül 23 huszárt lőttek főbe Grázban. Windischgrätz első halálos ítélete *Süll Vitalise* volt, aki a tiroli zászlóalj szervezője volt Pesten. 1849. január 31-én lőtték főbe *Csömy Zsigmond* Komárom megyei molnárt, mert a császári sereget szidalmazta. 1849. febr. 6-án lőtték agyon *Slavszky Félix* krakkói szabót, aki őfelségét gyalázta. Március 14-én lőtték főbe *Novák Tivadart*, császárihadnagyot, mert esküszegésre akarta rábírní társait. Március 19-én főbe lőttek 5 soproni polgárt. Március 19-én Esztergomban főbe lőtték *Förster Ferenc* ottani polgárt. Március 27-én kivégezték *Boldini Jánost* Pozsonyban „hamis toborzás”

miatt. Ugyanitt, március 30-án lőtték agyon *Bartha Ferencet*, a Bars megyei szabadcsapatok őrmesterét. Május 10-án végezték ki Bécsben *Melkó Ferenc* kereskedőt „katonaság elcsábítása” miatt. Május 24-én *Petőcz Györgyöt*, Pozsony Megye másodalispánját végezték ki, mert önkénteseket éllemezett és toborzott.

1849. június 5-én végeztette ki Haynau báró *Mednyánszky* őrnagyot, Liptóvár parancsnokát és segédtsztjét, *Gruber Fülöp* hadnagyot Pozsonyban. Június 6-án ismét kivégeztek Grázban 6 huszárt. Június 18-án felakasztották Pozsonyban *Rázgha Pál*, csehországi születésű evangélikus lelkészt, mert Kossuth beszédét elmondta németül. Július 29-én Kisszebenben akasztották fel *Furhmann János* mézeskalácsost, 30-án Erősben Szélkó Róbert tisztiszolgát lőtték főbe „katonacsábítás” miatt. Ugyanezt a büntetést kapta egy *Wuititz* nevű zsidó fiú, mert a császári katonákkal vitába szállt. Július végén Marburgban egy szökevény huszárszázad összes altisztjét kivégezték, a huszárokat pedig megtizedelték. (a pontos adatok nem ismertek, így a 162 főben nincsenek benne) Ugyancsak Július elején lőtték főbe *Gayer Nándor* ügyvédet Pécssett. Július 6-án újabb 6 szökevény huszárt lőttek agyon Grázban. Július 12-én Pozsonyban főbe lőtték *Montpart Antal* csákhetényi plébánost és *Szikszay József* csákberényi református lelkészt. Ugyanezen a napon, Nagyigmádon is kivégezték az ottani katolikus és református papot, valamint *Stift József* Nyitra megyei bányatulajdonost. Július 16-án *Mészáros Dániel* soproni lelkészt is főbe lőtték Pozsonyban. Július 17-én *Vörösmarty József* községi jegyzőt lőtték főbe Pécssett.

Július 23-án újabb három személyt lőttek főbe Pozsonyban, *Bugyik József* színművészt, *Tóth József* földművest és *Trechler* városi jegyzőt. Október 1-én *Nimnicher János* losonci születésű pék esett itt még áldozatul. Az eddigiekből is látszik, hogy a császáriak kezén lévő Pozsony a vérengzések egyik színhelye volt. Pozsony után Pest következett. Az Újépület udvarán augusztus 14-én lőtték főbe *Gancs Pál*, *Havelka Ferenc*, *Hübner Lipót*, *Kuczka Mihály*, *Pavelka Ferenc*, *Uitz Mihály* pesti polgárokat, valamint *Varga Mihály* székesfehérvári polgárt. Ugyancsak kivégeztek itt minden kihallgatás és ítélet nélkül további három Pest megyei polgárt. Augusztus 22-én ugyancsak Pesten lőtték főbe *Mezey József* szentpéteri jegyzőt. Augusztus 28-án *Kancsur András* református papot lőtték agyon, majd 28-án *Sweitzer József* budai nyomdász következett. További kivégzettek voltak itt augusztus 30-án *Fülöp György* paksi születésű dunavecsei jegyzőt, „gerillafőnököt” szeptember 1-én Fekete Imre kóspallagi földművest és 12-én *Gábel Mátyás* selmeci születésű bányamestert. Ítéletében „beigazoltatván, hogy januárban a népfölkelők közé állott: májusban gerilla bandát szervezett s azokat a császáriak ellen vezette, végre mert fegyvert és tiltott pénzt találtak nála.”

A „bresciai hiéna”, Haynau délfelé vonulása, majd a világosi fegyverletétel után teljesedett be nemzetünk legjobbjainak lemészárlása. Augusztus 20-án, Temesváron végezték ki schwanenheimi lovag *Hruby Gyula* őrnagyot, mivel „fegyveres kézzel támogatta a magyar felkelést.” Augusztus 24-én történt az első akasztás Aradon. Miután Haynau elvétette a honvédtisztek kardjait, *Ormay Norbert* „daliás vadászezredes” berohant Haynauhoz és követelte a kardok visszaadását. Erre a feldühödött hóhér azonnal megparancsolta segédtsztjének, hogy Ormayt azonnal akasztassa fel az első fára, mert különben őt löveti főbe. A parancsnak megvolt a foganatja. Ormay már nem élt, amikor nyakára tették a kötelet. Ráadásul segédtsztjét, a Borsod megyei *Szathmáry János* vadászs századost is kivégezték. Temesváron lőtték főbe augusztus 25-én *Murmann Sámuel* soproni származású őrnagyot. Augusztus 27-án végezték ki az addig orosz szolgálatban lévő *Rulikovszky Kázmér lengyel dzsidás kapitányt*, mert egy sor lengyellel át akart állni a magyarokhoz.

A nemzeti gyásznapunkon, október 6-án Aradon végezték ki 13 tábornokunkat: *Aulich Lajost*, *Damjanich Jánost*, *Dessewffy Arisztidet*, *Kiss Ernőt*, *Knézich Károlyt*, *Lahner Györgyöt*, *Leininger*

Károlyt, Nagy Sándor Józsefet, Pöltenberg Ernőt, Schweidel Józsefet, Török Ignácot, és gróf Vécsey Károlyt. Nem csupán október 6-a, hanem az egész október hónap gyásza volt a nemzetnek. Párhuzamosan Pesten folytatódott a vérengzés Ugyancsak október 6-án lőtték itt agyon az első felelős magyar kormány miniszterelnökét, *Batthyány Lajost*. Ugyanezen napon, itt lőtték főbe *Fekete Ferenc* községi jegyzőt és *Streit Miklós* lippai plébánost lázító beszéd tartása miatt. Október 8-án itt akasztották fel *Gouzeszky János* mezőhegyesi plébánost felségsértés és lázadás szításának vádjával. Október 10-én ismét minisztert végeztek ki. Felakasztották *Csányi (Csány) Lászlót*, a Szemere kormány közlekedésügyi miniszterét, Erdély teljhatalmú kormánybiztosát. Vele együtt akasztották fel *Jeszenák János* volt főispánt és kormánybiztosát. Október 12-én főbe lőtték *Molnár István* ügyvédet, „gerilla vezért”, 14-én pedig az éj leple alatt, ítélet nélkül 20 polgárt (ügyvédek, iparosok és földművelők) végeztek ki.

Utánuk ismét jeles személyek következtek. Október 20-án akasztották fel *Abancourt Károly* századost, *Giron Pétert*, a német légó parancsnokát, herceg *Woronieczky Miczisláv*, galíciai lengyel ezredest. A mártírok sora október 24-én *Csernus Manóval* folytatódott, ő *Windischgrätz* idején a kormány budai titkos megbízottja volt. Ekkor végezték ki báró *Perényi Zsigmondot* aki ugoccai főispán, koronaőr és a főrendi ház elnöke volt. Vele együtt halt mártírhálát a képviselőház jegyzője, *Szacs vay Imre* is. Október 18-án, Kolozsváron akasztották fel *Sándor László* csíktapolcai nemzetőr századost és *Tamás András*, mádэфalvai nemzetőr alezredest. Haynau dühöngésének betetőzése volt *Kazinczy Lajos* tábornok főbelövetése Aradon, október 25-én.

Sokak úgy vélik, hogy ezután, felsőbb utasításra leálltak a kivégzések. Ezt sugallja a Kőszívű ember fiai filmváltozata is, de ez nem igaz, mert 1850-ben folytatódtak a kivégzések. Január 23-án felakasztották Pesten *Kolossy György* ügyvédet (volt honvédtiszt) *Lamberg* meggyilkolásában való részvételéért. Ugyanezen a napon, Kőszegen 7 embert akasztottak fel: *Bencze Farkas* 19 éves mészáros és *Koczó György* szabót, valamint *Bottos Mihály*, *Dudó György*, *Loncsák György*, *Raffay Ignác* és *Sántha János* földműveseket a pákózdi csata utáni horvátok és egy császári őrnagy megölése miatt. Ugyanekkor Pesten három embert végeztek ki, *Márkus János* gyöngyöspatai születésű tanítót, sári jegyzőt, *Pallik István* érseki vadászt és *Ocsky György* Pest megyei földművest. Január 30-án István honvédre, *Zecmark János* morvaországi kereskedőre *Istók Imre* lökösházi születésű volt szolgabíróra került sor Kassán. Március 3-án, Aradon akasztották fel *Hauck János* bécsi születésű lapszerkesztőt, ezredest. Július 4-én, Gyöngyösön akasztották fel *Patoczky Gyula* Gömör megyei birtokost.

Ekkor már lecsillapodni látszott a vérengzés, ám 1853-ban *Noszlopy Gáspár* gerilla csapatának a császár elleni sikertelen merénylet kísérlete után ismét fellángolt, és nem csupán a résztvevők ellen irányult. 1853. március 3-án akasztották fel a Ferencvárosi Temetőben *Noszlopy Gáspárt*, volt teljhatalmú kormánybiztosát, *Jubál Károly* ipariskolai tanárt *Andrásffy Károly* és *Sárközy Albert* ügyvédeket, *Nagy Albert* gerilla vezért. A kínzások kegyetlenek voltak *May Károly* alezredes, aki Komáromban szolgált Klapka mellett, úgy védte ki ezt, hogy szalmazsákjában felgyújtotta magát. Az összeesküvés ürügyet szolgáltatott újabb kivégzésekre. Szeptember 3-án Bécsben akasztották fel *Pataki (Piringer)* volt honvédtisztet, Pozsonyban pedig *Gasparits Kiliét* ferences barátot, mert a templomban kihirdette a függetlenségi nyilatkozatot. Ezzel az egyházi személyek kivégzése még nem fejeződött be, 1854. március 6-án, Marosvásárhelyen *Gálffy Mihály*, *Horváth Károly* és *Török János* teológiai tanárokat akasztották fel. Április 27-én, Sepsiszentgyörgyön történtek még akasztások. Itt *Gaál Sándor* őrnagy tiszti szolgáját és *Várady József* Kossuth-huszárt, valamint *Bartalis József* bibarcfalvi földbirtokost végezték ki.

Végezetül leszögezhetjük, hogy az 1848-1849-es szabadságharcnak a mártírjai, a névtelen hősökkel együtt 200 fő körül lehetett Magyarországon. Köztük volt 14 tábornok, egy

miniszterelnök, egy miniszter, 27 tiszt, 37 honvéd, főként huszár. A kivégzettek közül így 79 fő volt az, aki a fegyveres harcokban részt vett. A további kivégzettek közt 12 pap és teológiai tanár volt. A kivégzettek további, mintegy a mártírok felét kitevően polgári személyek voltak. A kivégzések helyszínei közül Pestet kell a legborzalmasabb helyszíneként említeni, itt 50 embert végeztek ki. 25 nádor huszárt végeztek ki Grázban, 18 főt Aradon, 16-ot Pozsonyban. Az 1867-es „rendszerváltás” után, a vérbírák és hóhérok felelősségét senki nem firtatta. Nem csak a bocsánatkérés maradt el osztrák részről, hanem Windischgrätz és Haynau megbecsült személyek maradtak. Az utóbbi még földesúr is lehetett Magyarországon. Nem történt meg a kivégzettek és bebörtönzöttek rehabilitálása, nem kaptak kárpótlást. A kárpótlás kérését Damjanich János és Csányi László özvegyei megpróbálták, de a magyar pénzügyminisztérium vezetői el sem mentek a tárgyalásra. Míg a hóhérok magas kegydíjat, nyugdíjat élveztek, addig a 48-as honvédek kegyelemkenyéren éltek. A magyar országgyűlés március 15-e helyett, április 11-ét (a márciusi törvények szentesítése) iktatta be ünnepnek, nehogy a hóhér, Ferenc Józsefet megsértsük. Az akkori magyar miniszterelnök Kossuth Lajos temetésére sem mert elmenni.

Dicsőítsük hát ma is Ausztriát! Mégis csak jobb itt egy Habsburg Intézet, mint egy 48-as.

Folytatásként az eddigi, október 6-i megemlékezések szereplői többnyire olyan tábornokok voltak, akik nem magyarként álltak ügyünk mellé. Irántuk érzett tiszteletem fenntartásával mégis kritikával kell említeni ezt a szemléletet. Legutóbb a közmédia már odáig elment, hogy a 13 vértanú közül csak hárman beszéltek magyarul, de ők sem biztos, hogy ízig-vérig magyarok voltak. (M1. október 3.) Nyilván Nagy Sándor Józsefre, Török Ignácra és Vécsey Károlyra gondolt a „tisztelt” szakértő. A magyar nevéük közül tehát nem volt már magyar Desseffy Arisztid, Kiss Ernő és Lázár Vilmos! Igaz, hogy Lázár és Kiss felmenői közt voltak örmények, de ettől még ők nem örmények voltak és nem örményül beszéltek. Hogy sírjukban nyugodtan pihenjenek, valljuk, hogy igaz magyar hazafiak voltak. Ez a szemlélet elvezet odáig, hogy le lehet írni, hogy Árpád zsidó volt és a fenti szemlélet alapján IV. Béla sem volt magyar, mert anyja merániai Gertrudisz volt. A nemzeti tudatunk szerint még az Anjou Károly Róbert is magyar volt. Talán a médiának inkább Illyés Gyula: Ki a magyar c. könyvét kellene inkább közzé tenni, haj de ott olyanok dirigálnak, akik ezt sem ismerik. A csúsztatás egyértelmű: mire vagytok ti büszkék magyarok? A 13 mártír nem is magyar volt, ők a liberális szabadság eszményekért haltak meg. Valóban? Az Olmützi alkotmány nem vonta kétségbe a feudális rend felszámolását és a polgári rend kialakítását, de megtagadta nemzetünk létét, szabadságát. Ez ellen folyt a szabadságharc és az aradi 13 tábornok, oly sok mártírral együtt a nemzetünk szabadságáért, függetlenségéért áldozta életét igen tisztelt liberális média! Senki nem veheti el ettől a nemzettől, hogy büszke legyen mártírjainkra, mert ők miénk lesznek, míg e nemzet él a Kárpát-medencében.

A magam részéről a sok arra méltó közül, két vértanúról kívánok megemlékezni, két ízig-vérig hazafiról. Az egyik **Csányi László**, Erdély teljhatalmú kormánybiztosa. Csányi hajdan a Napóleon elleni harcok főhadnagya súlyos égési sebekkel leszerel. Később Kossuth híveként jelentős szerepet játszik a szabadságharcban. A Jellasics elleni harcoló hadak kormánybiztosa. Mindig a legfontosabb szerepre jelöli Kossuth. 1948 decemberétől a főváros kormánybiztosa lesz, majd 1849-ben Erdély teljhatalmú kormánybiztosává nevezi ki Kossuth. Csányi kiváló szervezőként irányította a szállítást és az élelmiszer, valamint hadi ellátást. A Szemere kormányban ezért esett rá a választás, hogy a közlekedésügyet irányítsa. Az erdélyi front összeomlásakor Kossuth üzenetben kérte, hogy tartson vele. Görgey is arra kérte, hogy meneküljön török területre. Csányi hallani sem akart a menekülésről, végül az oroszok fogságába esett. Az orosz táborban működő Haynau főbiztosa, gróf Zichy Ferenc Nagyváradra

kísértette. Zichy Csányi szigorú őriztetését kérte, ami meg is történt. Itt kell szót ejteni a Zichyekről, a „muszkavezető főurakról”, ahogy később nevezték őket. Miután Görgey kivégeztette Zichy Ödönt (Eugén Zichyt), Valójában Zichy Jenőt. Az Edmund és Eugén- Ödön és Jenő összetévesztéséből nyerte az ötletet Jókai a Baradlay fiúk történetéhez. A Zichyek ezután a császár hívének szegődtek és könyörtelenül szembefordultak a magyar üggyel (tisztelet a kivételnek). Muszka vezetésük abban állt, hogy, a megszállt Lengyelországból érkező cári hadakat ők kalauzolták a Felvidéken át. Zichy Ferenc feladata volt, hogy a cáriak fogságába esett, „arra érdemes” személyeket Haynaunak kiszolgáltassa. Ezt tette Csányival is. Haynau pedig a pesti Újépületbe vitette, hogy ott rá az elrettentő ítéletet kiszabják.

A másik általam kiemelt személy **Kiss Ernő** altábornagy. Kiss Ernőről 1897-ben tette közzé írását dr Papp János,^[2] ezt idézem, mert sajnálatosan, azóta annak lényege teljesen feledésbe ment. Nem tehetem meg, hogy ne idézzem a szerző bevezető mondatait is. Az vessen rám követ, aki úgy gondolja, hogy ezek ma nem aktuálisak. Íme:” *Változnak az idők És változnak az emberek. A mai kor gyermekének elkápráznak szemei, ha a letűnt 48-as idők eseményeire és alakjaira visszatekint. A változás hihetetlenül nagy és szomorú, mintha nem ugyanazon földön élnénk, mintha nem ugyanazon faj volnánk, mintha az a szellem soha se érintette volna a haza földjét! Bánatos sóhaj száll föl lelkemből, ha elgondolom, hogy a vértanúk nemzetének hová kellett eljutnia azon a lejtőn, melyre őt az újabb idők vezetői vitték. Alig érdemeljük meg azt a szép múltat, amely reánk maradt. A nemzet mindent elfelejtett...Hiszen a magyar nép küzdelmeiben és reményeiben ma már csak múltjából meríthet ösztönző erőt, lelkesültséget és kitartást. A második ezredévet csak úgy fogja betölthetni, ha féltő gonddal őrzi meg azokat a kincseket, melyeket az első ezredév nagy nemzedékei gyűjtöttek össze számára.*”

Kiss Ernő, a 72000 holdas délvidéki nábob, mint tábornok, minden gőg nélkül, alázattal szolgálta a szabadságharc ügyét. Amikor már minden veszve látszott, Csányi Lászlóhoz hasonlóan elhárította maga elől a menekülés gondolatát is. „Nem, nem megyek. Én katona voltam, a harctéren kell maradnom. Azok, akik a bekövetkezendő gyászos időkben hívatva lesznek a nemzetben egy jobb jövő reményét fenntartani, azok meneküljenek... szívükben vigyék el a nemzeti ügy igaz szeretetét.” Kiss Ernő maradt, vállalta a sorsát. **Ám gazdag és befolyásos családja Bécsben megszerezte a kegyelmi végzést.** Ez eljutott a tábornokhoz, aki azt belső zsebébe tette és társaival kiállt a kivégző osztag elé. A leírás szerint a bekötött szemű tábornokot az első sortűzből egyetlen golyó sem találta el. Ám ő ekkor sem vette elő zsebéből a kegyelmi végzést, megvárta a másodikat, amelyik végzett vele.

Az egyik október 6-i megemlékezésen ott voltam a Vértanúk terén. Jött egy gimnazista osztály, leróva kegyeletét. Én kéretlenül elmondtam nekik Kiss Ernő történetét. Fátyolos szemeket láttam a kislányok arcán. Megköszönték és közölték, hogy erről nem tudtak. Sírjatok kislányok! De hullajtsatok örömkönnyeket is, hogy ilyen mártírjaink vannak! Ez a jövőnk záloga.. Vannak és lesznek még „muszkavezető főuraink.”

Október 6- üzenete nem lehet más, mint a Csík zenekar száma: „Tartsd magad nemzetem!”

Farkas József történész

[1] Népszövetség 1897. október 16.

**Tartsd magad nemzetem!
(Átirat)**

**Tartsd magad nemzetem, tipornak rendesen.
Ellopnak, eladnak, zsarolnak, pusztítanak végtelen.
Kígyók a kebleden, szítok a neveden,
tovább nem engedem, tovább nem engedem!**

**Azért mert hont adtál, mindenkit fogadtál,
zsoldosok, kufárok, tolvajok kezére jutottál.
Hittél a Nyugatnak s mindenkor becsaptak
elvették múltadat, megásták sírodat.**

**Táltosok repülnek át az éjen,
s kitűzik az ökör-koponyát.
Sebeinket begyógyítják szépen,
s megvédik majd Árpád otthonát.**

**De addig szüntelen, légy résen nemzetem,
nézd a sok csillagot, negyvennyolc, ötvenhat ott ragyog.
Értsd meg a lényegét, fogjuk egymás kezét,
fogjuk egymás kezét, ahogyan soha még!**

**Angyalok suhannak át az égen,
Kik elhozták az égi koronát.
Tört hazánkat összerakják szépen,
S oltalmazzák István szent honát.**

**Tartsd meg a magzatod, s lesz fényes holnapod!
Asszonyod méhében fejlődő szép jövőd felragyog.
Becsüld az életet, hogy szebb jövőd legyen,
hogy szebb jövőd legyen, nevelj sok gyermeket!**

**Jézus jön el fénysugáron éjjel,
s beragyogja Mária honát.
Rendet terem Isten Szentlelkével,
s kiűzi a kufárok hadát..**

**De addig szüntelen, tartsd magad nemzetem,
mindent mit elloptak, ragadd meg, s vedd vissza rendesen!
Kígyók a kebleden, szítok a neveden,
tovább nem engedem, tovább nem engedem!**

Bálint Miklós Bendegúz

